

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN, COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNİN BEDEN DİLİ
HAREKETLERİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ**

NİGAR YILDIZHAN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

EKİM, 2014

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 1 yıl (12) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Nigar

Soyadı: Yıldızhan

Bölümü: Coğrafya Öğretmenliği

İmza:

Teslim tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: Lise öğrencilerinin, coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşleri.

İngilizce Adı: Opinions of students about body language of their geography teachers.

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Nigar YILDIZHAN

İmza: .....

JÜRİ ONAY SAYFASI

Nigar YILDIZHAN tarafından hazırlanan “ Lise öğrencilerinin, coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşleri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans / Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: (Doç. Dr. Salih ŞAHİN)
(Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Başkan: (Doç. Dr. Salih ŞAHİN)
(Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Üye: (Yrd. Doç. Dr. Leyla ERCAN)
(Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Üye: (Prof. Dr. Servet KARABAĞ)
(Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 9/10/2014

Bu tezin Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans/ Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Unvan/ Adı Soyadı

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Servet KARABAĞ

Desteğini benden hiçbir zaman esirgemeyen aileme...

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN, COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNİN BEDEN DİLİ HAREKETLERİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Nigar Yıldızhan

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ekim, 2014

ÖZ

Coğrafya biliminin ana temasını oluşturan unsurlardan birisi ve en önemlisi insandır. Sınıf ortamında öğrenciye bilgiyi aktarırken materyallerin yanında öğrenmeyi büyük ölçüde etkileyen öğretmenin davranışı ve bunu kullanma şekli de önemlidir. Çünkü coğrafyanın sözel aktarıma dayalı kısmı da ağırlıkta olduğundan beden dili/sözsüz iletişim öğeleri içerik aktarmada önemli bir görev üstlenmektedir. Bilgiyi öğrenciye doğru ve anlamlı aktarmada öğretmenin rolü büyük önem taşır. Materyallere destek olarak bedenimizi de anlatıma kattığımızda aslında bedenimiz öğrenciyle iletişime geçer ve öğretimde zaman emek kaybı önlenmiş olur. Bu kapsamda çalışmamızın ana temasını coğrafya öğretmenlerinin beden dili oluşturacaktır. Coğrafya dersi öğretiminde beden dilinin önemi üzerinde akademik anlamda ciddi çalışmalar yapılmamıştır. Kişisel gelişim kitapları dışında ve coğrafya bilimi ile ilgili

yazılan kitapların sadece bir kısmında bu konuya yer verilmiştir. Araştırmanın bu alanda yapılacak diğer çalışmalara destek olması umulmaktadır.

Araştırma, Yozgat/Sorgun Anadolu imam hatip lisesi ve Anadolu öğretmen liselerinde öğrenim gören 9. 10. 11. ve 12. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Coğrafya öğretmenlerinin beden dilini kullanmalarının öğrenci görüşüne göre değerlendirilmesi araştırılmıştır. Araştırma yöntemi olarak, tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama tekniği olarak anketten yararlanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre; öğrencilerin, coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerini kullanmasını olumlu buldukları görülmüştür. Kız ve erkek öğrenciler arasında öğretmenlerinin beden diline yönelik görüşlerinde Cinsiyeti erkek olan öğrencilerin coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşleri cinsiyeti kız olan öğrencilerin coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşlerine göre daha olumlu bulunmuştur. Coğrafya öğrencilerinin okudukları sınıf düzeylerinin, coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşleri arasında anlamlı bir farklılığa sebep olmamıştır. Anadolu öğretmen lisesinde okuyan öğrenciler ile genel lisede okuyan öğrencilerin coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşleri arasında anlamlı bir fark gözlenmiştir.

Bilim Kodu:

Anahtar Kelimeler: Beden dili, coğrafya öğretmeni, lise öğrencileri.

Sayfa Adedi: 104

Danışman: Doç. Dr. Salih ŞAHİN

OPINIONS OF STUDENTS ABOUT BODY LANGUAGE OF THEIR GEOGRAPHY TEACHERS

Postgraduate Thesis

Nigar Yıldızhan

GAZI UNIVERSITY

FACULTY OF EDUCATION

October, 2014

ABSTRACT

Human is the one of the key elements that forms main theme of geography science. Also in the class atmosphere, when teachers transfer knowledge, teachers' behaviours that has influence on education and method of using that behaviours are important as well as materials. Geography' big part depends on verbal transfer, so body language and nonverbal communication have a significant role to transfer content. This means teachers have a significant role to transfer the information truthfully and meaningfully. When teachers support their content with body language in addition to the materials, actually body communicate with students, then wasting of time and effort will have been prevented. In this context, main theme of this studying is consisted of geography teachers' body language. There has been no seriously academic studying about importance of body language while teaching geography. Except from self-help books and just a little part of books about geography, this topic has not been mentioned. This studying is hoped to support others that will be done.

This studying includes 9th, 10th, 11th and 12th grade students that study in Yozgat/Sorgun Anatolian imam hatip (religious) high school and Anatolian teacher training high schools.

What students' opinion is about teachers' using body language was researched. Scanning method was used as research techniques. Survey was used as collection technique.

According to the results of that studying, students approve geography teachers' using body language. Also, opinions, that is about body language of geography teachers, of students whose gender is male were observed more positive than opinions of the students whose gender is female. And, the level of students who study geography doesn't cause significant discrepancy about geography teacher's attitude for their body language and movement. Important differences were observed between students from Anatolian teacher high school and general high school about their attitude towards to act of body language of geography teachers.

Code of science:

Keywords: Body language, geography teacher, high school students.

Count of page: 104

Advisor: Doc. Dr. Salih ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	v
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xv
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu	3
1.1.1. Problem Cümlesi:.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı:	5
1.2.1. Alt Amaçlar:.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi:.....	5
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları:.....	7
1.5. Varsayımlar:	7
1.6. Tanımlar:	7
BÖLÜM 2	9
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	9
2.1. Sınıf Yönetimi:.....	9
2.2.Sözsüz iletişim:.....	11
2.3. Beden Dili:.....	13
2.4. Beden Dilinin Bölümleri:	21
2.4.1. Mimikler:.....	22
2.4.1.1. Saçlar:.....	22
2.4.1.2. Yüz İfadeleri:	22
2.4.1.3. Alın ve Kaşlar:.....	24
2.4.1.4. Ağız ve Dudaklar:	24
2.4.1.5. Gözler:.....	25
2.4.2. Jestler:.....	28

2.4.2.1. Baş ve Boyun Hareketleri:.....	29
2.4.2.2. Eller-Kollar ve Parmaklar:.....	31
2.4.2.3. Bacaklar ve Ayaklar:	37
2.4.2.4. Oturma ve Oturuş Biçimleri:	40
2.4.3. Beden Dili ve Coğrafya Dersi İlişkisi:	40
BÖLÜM 3	45
YÖNTEM	45
3.1. Araştırmanın Modeli:.....	45
3.2. Evren ve Örneklem:	45
3.3. Verilerin Toplanması:.....	45
3.4. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi:.....	45
BÖLÜM 4	51
BULGULAR VE YORUM	51
4.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilere Ait Kişisel Bilgiler:.....	52
4.2. Birinci Alt Amaçlara Yönelik Bulgular.....	54
4.3. İkinci Alt Amaçlara Yönelik Bulgular:	56
4.4. Üçüncü Alt Amaçlara Yönelik Bulgular:.....	56
4.5. Anket Sorularının Yorumlanması:	65
4.6. Anket Sorularının Yorumlanması:	74
BÖLÜM 5	79
SONUÇ VE ÖNERİLER	79
5.1. Sonuçlar:	79
5.1.1. Birinci Alt Amaçlara Yönelik Sonuçlar	79
5.1.2. İkinci Alt Amaçlara Yönelik Sonuçlar	80
5.1.3. Üçüncü Alt Amaçlara Yönelik Sonuçlar	80
5.2.Öneriler:.....	81
EKLER	85

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Güvenirlik Analizi Sonuçları.....	46
Tablo 2. KMO Geçerlilik Analizi.....	46
Tablo 3. Faktör Yükleri.....	47
Tablo 4. Kodlama Biçimleri.....	49
Tablo 5. Beden Dilini Kullanma Sıklığı.....	49
Tablo 6. Öğrencilerin Cinsiyetlere Göre Dağılımları.....	52
Tablo 7. Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Dağılımları.....	52
Tablo 8. Öğrencilerin Okudukları Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımları.....	53
Tablo 9. Öğrencilerin Başkalarıyla Konuşurken Beden Dilini Kullanma Sıklığına Göre Dağılımları.....	53
Tablo 10. Öğrencilerin Kendileriyle Konuşanların Beden Diline Dikkatine Göre Dağılımları.....	54
Tablo 11. Öğrencilerin Sınıf Ortamında Öğretmenlerin Beden Dili Hareketlerine İlişkin Görüşlerine Göre Dağılımları (Beden Dili Hareketleri).....	54
Tablo 12. Öğrencilerin Sınıf Ortamında Öğretmenlerin Beden Dili Hareketlerine İlişkin Görüşlerine Göre Dağılımları (Beden Dili Sıklığı).....	55
Tablo 13. Öğrencilerin Cinsiyetleriyle Coğrafya Öğretmenlerinin Beden Dili Hareketlerine Yönelik Görüşleri Arasındaki İlişkinin Bağımsız Örnek t Testi Sonuçları.....	56
Tablo 14. Öğrencilerin Okudukları Sınıf Coğrafya Öğretmenlerinin Beden Dili Hareketlerine Yönelik Görüşleri Arasındaki İlişkinin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları.....	56
Tablo 15. Öğrencilerin Okudukları Lise Türünün Coğrafya Öğretmenlerinin Beden Dili Hareketlerine Yönelik Görüşleri Arasındaki İlişkinin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları.....	57
Tablo 16. Coğrafya Öğretmenlerinin Beden Dili Hareketlerine Yönelik Görüşleri Arasındaki Farklılığa Sebep Olan Lise Türlerinin Dağılım İstatistikleri.....	57
Tablo 17. Öğrencilerin Kendileriyle İletişim Kurulduğu Zaman Beden Diline Dikkat Etme Sıklıklarıyla Coğrafya Öğretmenlerinin Beden Dili Hareketlerine Yönelik Görüşleri Arasındaki İlişkinin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları.....	58

Tablo 18. Öğrencilerin Beden Dilini Kullanma Sıklıkları Öğretmenlerinin Beden Dili Hareketlerine Yönelik Görüşleri Arasındaki İlişkinin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları.....	59
Tablo 19. Öğrencilerin Coğrafya Öğretmenlerinin Beden Dili Hareketlerine Yönelik Görüşleri Arasındaki Farklılığa Sebep Olan Beden Dilini Kullanma Sıklıkları Dağılımı İstatistikleri.....	59-60
Tablo 20. Öğrencilerin Beden Dilinden Etkilenme Derecelerinin Yüzdeler ve Frekans Değerleri Tablosu.....	61-64
Tablo 21. Öğrencilere Göre Coğrafya Öğretmenlerinin Beden Dilini Gösterme Sıklığının Yüzdeler ve Frekans Değerleri Tablosu.....	70-73

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. İletişimde önem taşıyan öğeler.....	15
Şekil 2. Oturma üzerine.....	16
Şekil 3. Kişilerarası ilişkilerde korunan mesafe	19
Şekil 4. Kadın ve erkeğin beden dili farklılığı.....	21
Şekil 5.1. Mutluluk-korku-öfke.....	23
Şekil 5.2. Hayret-üzüntü-tiksinti.....	24
Şekil 6.1. Mahrem bakış.....	27
Şekil 6.2. Sosyal bakış.....	27
Şekil 6.3. İş bakışı.....	27
Şekil 6.4. Herkesi dışarıda bırakma.....	27
Şekil 6.5. Karşıdakinin bakışını denetleyebilmek için kalem kullanımı.....	28
Şekil 7.1. Nötr baş pozisyonu.....	30
Şekil 7.2. Onaylamayan baş pozisyonu.....	30
Şekil 7.3. İlgilenmiş pozisyon.....	30
Şekil 8.1. Eller yukarıda kenetli.....	32
Şekil 8.2. Eller orta konumda kenetli.....	32
Şekil 8.3. Eller alçakta kenetli.....	32
Şekil 8.4. Yüksek çatı.....	32
Şekil 8.5. Alçak çatı.....	32
Şekil 9.1. Standart kol kavuşturma.....	33
Şekil 9.2. Yumruklar saldırgan bir tavırda.....	33
Şekil 9.3. Sağlam bir duruş.....	34

Şekil 9.4. Kısmi kol engeli.....	34
Şekil 10.1. Yanlış el sıkışma biçimleri.....	35
Şekil 10.2. Ölü balık tokalaşma.....	36
Şekil 10.3. Parmak kıran tokalaşma.....	36
Şekil 11.1. Standart bacak bacak üstüne atma.....	38
Şekil 11.2. Memnuniyetsizlik gösteren kadın.....	38
Şekil 11.3. Amerikalı oturuşu.....	38
Şekil 11.4. Bacak kollarla yerine sabitlenir.....	39

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

SS: Standart sapma

SH: Standart hata

SD: Serbestlik derecesi

KT: Kareler toplamı

KO: Kareler ortalaması

X_a : a. Değişken, a: 1, 2, 43, 4, 5

P Değeri: Anlamlılık Değeri

n: Örnek çapı

$\bar{X}$: Ortalama

BÖLÜM I

GİRİŞ

İletişim, hayatımızın her anında önem taşımaktadır. İletişimin en önemli öğelerinden olan beden dili de asıl anlatmak istediğimiz şeyleri dışa vurarak doğru iletişim kurmamızda bize yardımcı olur. Eğitimde de öğrenci-öğretmen iletişimi bilgiyi doğru anlama ve aktarmaya dayandığı için beden dili/sözsüz iletişimin, üzerinde durulmaya değer bir unsur olduğu görülür. Öğretmenin ne anlatmak istediği ve öğrencinin bunu nasıl yorumladığı önem verilen bir konu olmuş ve öğrenci bir bütün olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Vural (2004, s.17)'ın da bahsettiği gibi, “Çağdaş yaklaşımın merkezine öğrenci konulmuş ve öğrencinin duygusal ve zihinsel gelişimlerine hizmet eden bir ortam oluşturulmuştur”. Bu amaçla coğrafya öğretmenlerinin beden dili tanımları yapılarak, öğrencilerin bu tanımlara yönelik görüşleri araştırma konumuzu oluşturacaktır. Vural (2010) çalışmasında, sınıf içerisindeki öğretmen davranışlarının öğrenciyi fiziksel ve ruhsal bakımdan bir bütün olarak etkilediğini, öğrenme sürecinde sınıf atmosferinin öğrenciye olumlu ya da olumsuz etkileri olduğundan bahsetmiştir. Öğretmenin bu süreci olumlu yönde kullanması sınıf yönetiminin verimliliğine bağlıdır. Gelecekteki eğitim anlayışı; sınıf, öğretmen ve öğrenci kavramlarını öğrenme-öğretme süreçleri açısından olası modellerle farklı boyutlara taşımayı hedeflemektedir. Eğitim teknolojileri ve yaratıcılığın gelecek eğitiminin stratejik boyutları olacağını öngörebilir. Baş (2010, s.1)'ın belirttiği gibi “Geriye dönüp bakıldığında kaliteli eğitim ve başarı için

güncellenmesi gereken önemli kavramlardan birinin de eğitim-öğretim süreçlerinin orijinalliğini belirleyen “sınıf yönetimi” kavramı olduğu anlaşılmaktadır”.

Şişman ve Turan (2006, s.3) çalışmasında, “Sınıf yönetimi, sınıf içi etkinlikleri öğrenme odaklı olarak etkili bir biçimde düzenleyip sürdürme ve öğrenci davranışlarına rehberlik etme sürecidir”. Sınıf yönetimi, birçok öğenin bir arada olduğu çok boyutlu bir kavramdır.

Bu noktada araştırmamızın temelini oluşturacak olan sınıf yönetiminin de içerisinde yer alan beden dili/sözsüz iletişim ve coğrafya öğretmenlerinin bu beden dili hareketlerini öğretim sürecinde kullanmalarına yönelik lise öğrencilerinin görüşleri oluşturacaktır. Karakaş, Ö. vd. (2007, s.79) çalışmasında, “Coğrafya öğretim programının bilişsel kuram çerçevesinde öğrenme sürecinde sadece bilgi aktarmak yerine öğrenenin anlam çıkarmasını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır”. Öğrencilerin sadece alıcı konumundan çok coğrafya dersinde anlatılanları, sınıftaki iletişim sürecinde öğretmeni ve beden dilini yorumlayan öğrencilerin olmasının bilişsel kuramın da gereği olarak önemli olduğu vurgulanmıştır.

Gürüz ve E.Temel (2011, s.132) çalışmasında, “Sözsüz iletişim, kullanıldığı bağlama dayanarak çok sayıda amaca hizmet etmektedir. En önemli fonksiyonlarından biri konuşmanın yerine geçebilmesidir. Sözsüz iletişim, kişilerin konuşmasının mümkün olmadığı durumlarda vücudun dili ile anlaşmaya olanak tanımaktadır”.

Öğretmenin öğrencilerle arasındaki iletişim kurma becerisi öğrencinin derse olan ilgisini de büyük oranda etkilemektedir. Özellikle sözel ağırlıklı, uygulama yapma olanağı bulunmayan derslerde beden dilini sınıf ortamında aktif biçimde kullanmak gerekir. Coğrafya dersi de uygulama yapma ve doğal ortama gitme olanağı bulunmayan konularda sınıf ortamında öğretmenin beden dilini etkili bir şekilde kullanmasına ortam hazırlar. Coğrafyadaki pek çok soyut ifadeyi öğretmen, beden dilini de etkili bir şekilde kullanarak öğrencinin gözünde somutlaştırabilir ve bu şekilde dersi daha etkili ve verimli kılabilir.

Yenilenen Coğrafya Dersi Öğretim Programı yapılandırmacı yaklaşım temeline dayanır. Bu yaklaşımla birlikte öğretmenin ve öğrencinin sınıf içindeki rollerinde ve davranışlarında da değişimler meydana gelmiştir. Öğretmen coğrafya dersini anlatırken bunu öğretmen-öğrenci etkileşimi içerisinde ve materyalleri beden dilini destekleyecek şekilde kullanarak dersi anlatmaya çalışmaları derse olan ilgiyi üst seviyeye çıkartacaktır.

Beden dili coğrafya dersi öğretim sürecinde üzerinde durulması gereken önemli noktalardandır. Öğrencinin öğretmene yönelik algısı doğrudan derse olan ilgisine de yön vermektedir. Coğrafya dersi öğretim sürecinde, öğretmenin konuların işlenişine göre bedenini kullanabilmesi, duruma göre elleriyle bir vadi yapabilmesi ya da kollarıyla bir menderes çizebilmesi, jest ve mimikleriyle öğrenciyi derse çekmesi öğrencinin de coğrafya dersine ve coğrafya öğretmenine olan ilgisini olumlu yönde etkileyecektir.

Baş (2010, s.43) çalışmasında, coğrafyada beden dilini etkili kullanmanın ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır, “Dünya’nın kendi etrafında dönerken Güneş’in etrafında dolandığı bilgisinin pek çok öğrenci için algılamada soyut olduğunu ancak; dönmek ve dolanmak eylemini eş zamanlı beden dili hareketleriyle rahatlıkla anlatılabileceğini açıklamıştır”. Coğrafya dersinin soyut boyutlu birçok konusunun beden dili ile somutlaştırılarak anlatılması ve öğrencinin olayın içindeymiş hissi verilmeye çalışılması dersi daha etkili ve verimli kılacaktır.

Coğrafya öğretmenlerinin lisans eğitimi süresince beden dilini etkili kullanma ile ilgili dersleri almalarının da öğrenciye ve coğrafya dersine olan katkıları; emek, zaman, ekonomik güç ve bunların sonucunda da anlatılanı, okuduğunu ve gördüğünü verimli bir şekilde yorumlayabilen öğrenci yetiştirmeye olanak sağlanmış olur.

1.1.Problem Durumu

Gelişen ve değişen dünya üzerinde ülkelerin kültürel, teknolojik, ekonomik ve siyasal alanda söz sahibi olabilmeleri için nitelikli insan gücüne ihtiyaçları vardır. Ülkeler, yetişmiş insan gücünün büyük bir bölümünü, eğitim-öğretimin gerçekleştiği okullardan temin ederler.

“Küreselleşmenin bilim ve teknoloji alanlarında toplumsal etkisi değerlendirildiğinde günümüz toplumunun “bilgi toplumu” zamanın da “bilgi çağı” olarak nitelenmesinin moda kavramlardan çok öte ülkelerin milli eğitim açısından sağduyulu olmaları için birer anahtar kavram olduğunun özümsemesi önem teşkil etmektedir” Baş (2010, s.1).

Ders programları, öğretim araç ve gereçleri öğrenci topluluğu ve okulun genel havası, bunların tümü öğrencilerin yetişmesi bakımından çok önemli olmakla birlikte, eğitim sürecinde en etkili unsurun öğretmen olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Öğrencilerin coğrafya dersini daha verimli öğrenebilmesi için ise coğrafya sınıflarının bulunması ve buradaki malzemelerle öğretmenin de beden dilini öğretime katarak dersi işlemesi öğrencilerin coğrafya dersini öğrenmesi açısından önemlidir. Öğretmenin öğrenci ile kurduğu iletişimin türü, öğrenme

açısından ve öğrenmenin kalitesi açısından çok önemlidir. Öğrenmenin büyük bölümünün gerçekleştiği, öğretmen-öğrenci etkileşiminin yaşandığı eğitim-öğretim sürecinin neredeyse tamamının gerçekleştiği ortam “sınıf”tır. Sınıf kavramını yönlendirecek, sınıf içindekilere liderlik edecek konumda bulunan, liderliğin de paylaşılacağı bir kavram olan “sınıf yönetimi” üzerinde durmakta fayda vardır.

Sınıf yönetimini, Başar (2007, s.17) çalışmasında “Benzer özelliklere sahip öğrenci gruplarının kendilerini yönetmesidir” olarak tanımlamaktadır.

Başar (2007, s.18) çalışmasında “Disiplin, askerde olur okulda değil. Sınıfta disiplin olmaz, düzen olur. Sınıfta disiplin, korku ve kaygıyı yükseltir, bunlar yalanı artırır”. “disiplin” kavramı yerine “düzen” kavramı üzerinde durmuştur.

İletişimde, sözel ifadelerin dışında sözel olmayan ifadeler de önemli bir öğeyi oluşturmaktadır. Ülkeler arasında sözsüz iletişim/beden dili hareketleri farklılık göstermektedir. Sınıf ortamında öğretmenlerin göstermiş olduğu beden dili hareketleri de derse, öğretmenin kişiliğine, yaşına vb. sebeplere göre farklılık göstermektedir. Örneğin; Pektaş’tan aktaran Baş, (1988) çalışmasında, kıdemli öğretmenlerin; el-kol hareketleri, yüz ifadeleri, kaş ve göz ifadeleri gibi sözel olmayan davranışlarıyla öğretimi olumlu yönde etkiledikleri bulgusuna ulaşmıştır. Huelsman’dan aktaran Baş, (1988) ise çalışmasında, öğretmenin yakın kişilerarası mesafe, olumlu baş onayı, gülümseme, ileri vücut eğitimi kullanma sıklığı davranışlarıyla öğrencilerin derse daha çok katılmasını sağladığını ortaya koymuştur.

Araştırmamızın temelini coğrafya öğretmenleri ve beden dili oluşturduğu için, coğrafya dersi öğretim sürecinde coğrafya öğretmenlerinin kullandığı beden dili/sözsüz iletişim türünün öğrenciler üzerinde bıraktığı izlenim ve öğrencilerin bu izlenim doğrultusundaki görüşlerinin belirlenmesi hedeflenmektedir. Geniş literatür taramasıyla birlikte coğrafya dersine katkı sağlaması umulmaktadır.

1.1.1. Problem Cümlesi:

Bu araştırmanın problem cümlesini; Lise öğrencilerinin, coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşleri oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı:

Bu araştırmanın amacı; lise öğrencilerinin, coğrafya dersinde öğretmenlerinin kullandıkları beden dili hareketlerine yönelik görüşleri belirlemektir.

Bu araştırmayla birlikte, coğrafya öğretmenlerinin etkili beden dili hareketlerini kullanma becerilerini geliştirerek öğrencilerin derse ilişkin görüşlerini belirlemek ve bu doğrultuda yapılacak çalışmalara yön vermektir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1.2.1. Alt Amaçlar:

1. Lise öğrencilerinin sınıf ortamında öğretmenlerinin beden dili hareketlerine ilişkin görüşleri nelerdir?

2. Öğrencilerin coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşlerinde cinsiyete göre farklılık var mıdır?

3. Öğrencilerin okudukları sınıf düzeyi, coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşlerini etkilemekte midir?

1.3. Araştırmanın Önemi:

Karakaş, Ö. vd. (2007, s.79) çalışmasında, “Coğrafya öğretim programı bilişsel kuram çerçevesinde öğrenme sürecinde sadece bilgi aktarmak yerine öğrenenin anlam çıkarmasını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle program özellikle bilişsel kuramın kaynaklık ettiği yapılandırmacılığı temel alan bir ekseninde hazırlanmıştır”. Coğrafya dersi öğretim sürecinde öğretmen-öğrenci etkileşimi sadece öğretmenin konuları sözel ifadelerle aktarması olarak değil de öğrencinin anlatılanın ardındaki anlamı, sözel olmayan ifadeleri/beden dilini de okuyarak yorumlayabilme becerisini kazanabilmesi coğrafya öğretiminin temel hedeflerinden birisi olmalıdır.

Coğrafya öğretiminde bilgiler farklı yöntemlerle öğrenciye verilmeye çalışılmaktadır. Harita, küre, grafik, diyagram vb. bu bilgiler verilirken sınıf içi iletişimde öğretmen-öğrenci iletişimi farklı bir boyut kazanmaktadır. Coğrafya dersi öğretiminde beden dilinin/sözsüz iletişimin coğrafya dersi öğretim sürecindeki önemi ile ilgili akademik anlamda ciddi çalışmalar yapılmamıştır. Coğrafya dersi sözel anlatım boyutu da önemli yer tutan bir bilimdir. Sözel ifadelerle öğrenciye verilmek istenen bilgilerin beden diliyle de desteklenmesi coğrafya dersi

öğretim sürecinde öğrencinin dersi algılaması ve bundan anlam çıkarması onun yorumlama becerisinin gelişmesine, ufkunun genişlemesine katkıda bulunacaktır.

Beden dilinin öğretim sürecindeki önemine; kitapların çoğunluğu, belli bir bölümünde ya da sadece kişisel gelişim kitaplarında yer ayırmıştır. Tam anlamıyla beden dilinin eğitim-öğretime katkısını ele alan kitaplar sınırlı kalmıştır. Gürüz ve T. Eğinli (2011, s.127) çalışmasında “Sözsüz iletişim, genel olarak kişilerin hareketlerinin ve sözsüz davranışlarının doğrudan anlam ürettiği görüşüne dayanmaktadır”. Bu doğrultuda coğrafya dersi de öğretim sürecinde öğrenci-öğretmen iletişimi üzerinde dururken geleneksel yöntemlere alternatif olarak daha çok bilişsel ifadeler ve yapılandırmacı eğitim üzerinde durmuş, öğreticinin beden hareketlerinden öğrenenin anlam üretmesi süreci arka plana itilmiştir. Beden dili ile ilgili çalışmaların coğrafya dersinin anlatımına ve bu doğrultuda öğrencinin öğretmeninin beden dilinden etkilenmesi ve yorumlamasına yönelik bilgiler coğrafya öğretimi ile ilgili kitaplarda çok fazla değinilmemiştir.

“Aktif öğrenme süreci, zihinsel yeteneklerin mümkün olduğunca etkin kullanılmasını amaçladığı pek çok türde öğretimsel işi gerektirdiği ve zeka türlerini de göz önünde bulundurduğu için etkili bir uygulamalar bütünü olarak kabul edilir” (Lambert-Balderstone'den aktaran Karakaş, Ö. 2007). Öğrenci coğrafya dersi öğretim sürecinde geleneksel yöntem doğrultusunda bilgiyi sadece alan değil, kendi cümleleriyle bilgiyi ve öğretmeni bir bütün olarak yorumlayabilen konumunda olması gerekmektedir. Bu araştırma doğrultusunda literatürdeki, coğrafya öğretimi süreci ile ilgili verilen bilgilerin, beden dilinin öğrenci-öğretmen etkileşimi ve öğrencinin anlatılanı yorumlama becerisi yanında anlatılmayanı da öğretmenin beden dili sayesinde yorumlayabilme becerisine sahip olmasını sağlamak, üniversitelerin eğitim fakültelerinin coğrafya öğretmenliği ana bilim dalında öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının beden dili eğitimi konusunda yetiştirilmesini ve coğrafya öğretmenliği görevini yerine getiren öğretmenlere katkısı olacağını düşündüğümüz bu araştırma ayrıca; Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yürütülen hizmet içi kurslarda ve seminer çalışmalarında beden dilinin öğrencilerin coğrafya dersine olan ilgilerine ve görüşlerine ilişkin olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Coğrafya öğretmenlerinin, yapılan bu araştırmadan yararlanarak, sınıf atmosferinde beden dilini etkili kullanma becerilerini kazanmasına yardımcı olacak şekilde ve beden dilinin

önemini coğrafya öğretmenlerinin kavramalarında, ders anlatırken gerekli özeni göstermelerinde yol gösterici olacaktır. Coğrafya dersinin anlatım sürecinde beden dilinin üzerinde durulması konusundaki literatürdeki boşluk, bu araştırma doğrultusunda alana teorik ve pratikte olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları:

Bu araştırma;

1. 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Yozgat ili Sorgun ilçesinde, Sorgun Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Mevlüde Ahmet Doğanay Anadolu Öğretmen Lisesi 9. 10. 11. ve 12. sınıf öğrencilerinden oluşan 167 kişi ile sınırlıdır.
2. Araştırma, öğrencilerin ankete verdikleri cevap ile sınırlıdır.
3. Araştırma, “Lise öğrencilerinin, coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşleri” konusu ile sınırlıdır.
4. Araştırmada, incelenen beden dili hareketleri, geliştirilmiş anket formu ile sınırlıdır.
5. Öğrencilerin anketi, teneffüs arasında ve dersin belli bir bölümünde yapmaları rahat cevap verebilme olanaklarını sınırlandırmıştır.

1.5. Varsayımlar:

Araştırma ile ilgili olarak aşağıdaki temel varsayımların bu araştırma için önemli olabileceği düşünülmüştür:

1. Araştırma için seçilen grubun araştırmada veri toplama için yeterli olduğu varsayılmıştır.
2. Araştırmaya katılan öğrencilerin doğru ve samimi cevaplar verdiği varsayılmıştır.
3. Hazırlanan anketin lise öğrencilerinin coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşlerini yansıttığı düşünülmektedir.

1.6. Tanımlar:

Beden Dili (Kinesik): “Yaşanan şartlar içinde, birbirini izleyen hareketlerle değer ve önem kazanan, ses tonu ile desteklenen ve kelimelerle son şeklini alan karmaşık bir süreçtir” (Baltaş ve Baltaş’tan aktaran Kaya, 1997).

Sözsüz İletişim: Çiftpınar (2011, s.59)'ın belirttiği gibi “Konuşulan dilin dışında; jestler, mimikler ya da diğer dilsel olmayan işaretler aracılığı ile ifade edilen iletişim biçimidir”.

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde; sözel ve sözel olmayan ifadelerin incelendiği araştırmaların dolaylı ve doğrudan bu araştırmayla ilgili olduğu düşünölen bulgular açıklanmıştır. Sözel olmayan ifadelerin ve bunun coğrafya öğretimiyle ilişkisini içeren geniş literatür taramasıyla teze kaynaklık eden temel konular bulunmaktadır.

2.1. Sınıf Yönetimi:

Civelek (2001) çalışmasında, sınıf yönetimini şu şekilde tanımlamıştır; “Öğrenme-öğretme için uygun ortamın sağlanması ve sürdürülmesidir”. Bu tanım içerisinde birçok boyut birlikte ele alınmıştır. Zaman yönetimi, öğrencilerin derse katılımı, engellerin kaldırılmasıdır. Boyutları birlikte uyum içinde kullanmanın temelinde ise öğretmenin yönetimdeki mahareti gelir

Sınıf yönetiminde olması gereken öğretmen modeli üzerine birçok şey yazılmıştır. Öğretimde olması gereken özellikleri şöyle sıralanmıştır (Aytekin'den akt. Gündüz, 2001). Buna göre:

1. Güvenilir bir kişiliğinin olması,
2. İnsana sevgi beslemesi,
3. Öğrencilerin farklı olduğunu kabul etmesi,
4. Eğitimin öğrencilerin bir hakkı olduğunun farkında olması,
5. İnsan hak ve özgürlüklerini iyi bilmesi,
6. Tehdit ve korkuyu kullanmaktan ziyade sevgiyi kullanması,
7. İyi bir iletişim kurması,
8. Eğitimdeki kuralların da değişebileceğini bilmesi,
9. Öğrencileri değerli görmesi,

10. Ayrım yapmaması,

11. Öğrencilerin de haklarının bulunduğunu unutmaması.

Sınıfta öğretmenin kullandığı iletişim dilinin etkililiği; öğretmenlerin iletişim becerisi ve sınıf içi davranışları ile ilgilidir. Bu konudaki araştırmalardan biri Kurtoğlu. Y. (2008)'nin çalışması, genel liselerde görevli öğretmenlerin sınıf içi davranışlarına ilişkin öğrenci algıları, yüksek lisans tezidir. Araştırmada, öğretmenlerinin en önemli noktaları duraklayarak, yavaş konuşarak, sesini yükselterek vs. vurgular anket sorusunda; bu maddeye öğrencilerin % 1,9'u hemen hemen hiç, % 4,3'ü nadiren, % 4,5'i ara sıra, % 26,3'ü sık sık, % 63,0'ı hemen hemen her zaman öğretmenlerin en önemli noktaları duraklayarak, yavaş yavaş konuşarak, sesini yükselterek vs. vurguladıklarını ifade etmişlerdir. Ortalamaya bakarak öğretmenlerin en önemli noktaları duraklayarak, yavaş yavaş konuşarak, sesini yükselterek vs. vurguladıklarını ifade etmişlerdir.

Çelik (2011) çalışmasında, ortaöğretim coğrafya eğitiminde sınıf yönetimi ele alınmıştır. Sınıf yönetiminin özelliklerinden ve boyutlarından bahsetmiştir. Sınıf yönetiminin dördüncü boyutunda; ilişki düzeyinden bahsederken, sınıf kurallarının belirlenip öğrenciye benimsetilmesi, sınıf yönetiminin kolaylaştırılmasına yönelik öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretmen ilişki düzenlemeleri üzerinde durmuştur.

Pelik (2009) çalışmasında, yönetimi dört bölüme ayırarak incelemiştir: sınıftaki öğretmen-öğrenci davranışları, konunun nasıl anlatılacağı, ödül ve cezanın nasıl uygulanacağı ve olağandışı problemlere karşı uygulanabilecek farklı modeller. Sınıf yönetimi esnasında öğretmenin çok boyutlu düşünerek dersi etkili bir şekilde işlemesi gerektiğini açıklamıştır.

Kurtoğlu (2008) çalışmasında, sınıf yönetiminin başarılı olmasını, öğretmen ve öğrenci arasında etkili bir iletişimin kurulmasına, bunların sağlıklı bir şekilde işlemesine bağlamıştır.

Durmaz (2007) çalışmasında öğrencilerin, bireysel özgürlüğe ulaşmış, eleştiren, düşünebilen, yaratıcı, demokratik, verimli, yapıcı, sorun çözme becerisine ve bilimsel düşünme gücüne sahip, kendini ifade edebilen ve bireysel özgürlüğe ulaşmış bireyler olabilmesini etkili sınıf yönetimine bağlamıştır. Bunun için de iletişim becerilerinin sınıfta etkili kullanılmasının önemi üzerinde durmuştur.

Karaçalı (2006) çalışmasında, eğitim ortamını; eğitim etkinliklerinin olduğu alan, personel, araç-gereç, tesis ve organizasyon gibi birçok etkenin eğitsel iletişim ve etkileşim için bir araya geldikleri çevre olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla, eğitim ve öğretimin gerçekleştiği sınıf ortamının etkili bir öğrenme ve öğretme alanı olabilmesi için bu etkenlerin verimli bir şekilde kullanılmasını gerekli kılmıştır.

Aydın (2012) çalışmasında, sınıf yönetiminin başarılı bir şekilde gerçekleşebilmesini öğretmenin insani ilişkilerine bağlamış ve bu konuda öğretmenin bilgisi ile bir bağlantı kurmuştur. Öğretmen ve öğrenci arasında etkili bir iletişimin kurulmasının ilk ve en önemli adımını öğretmenin iletişim becerileri yönünden donanımlı olmasına bağlamıştır.

Başar (2007) çalışmasında, sınıf içinde öğretmenin örnek davranışlarının, öğrencilerin öğrendiklerini pekiştirmelerine yardımcı olduğunu söylemiştir. Öğrenciye söylediği bir şeyi kendisinin de yaparak bu davranışın öğrenci üzerinde pekişmesini sağlaması amaçlanmıştır. Öğretmenin dış görünüşüyle de öğrenciye örnek olması gerektiği üzerinde durmuştur. Öğretmenin giyim kuşamına özen göstermemesi sonucu öğrencinin güdülenemeyeceğini de vurgulamıştır.

2.2.Sözsüz iletişim:

Gürüz ve Eğinli (2011) çalışmalarında, sözsüz iletişim kavramının çok sayıda amaca hizmet ettiği ve bunun konuşmanın yerine geçtiğini, kişilerin konuşmasının mümkün olmadığı durumlarda ise sözsüz iletişimin devreye girdiği vurgulanmıştır. Bedenin hareketlerinin ise çoğu zaman sözlerden daha etkili olduğu vurgulanmıştır.

(Hellrieger, vd.'den aktaran Şen, 2006) çalışmasında, “İnsanların çeşitli iç ve dış uyarıcılara karşı dil ve sözle ifade edemediği zamanlarda bunu bazı beden hareketleriyle ortaya koymasındır”. Şeklinde sözsüz iletişimi tanımlamıştır. İnsanların sözlü iletişimle anlatamadığı bazı durumları beden diliyle kendine özgü bir şekilde anlatması olarak da açıklayabiliriz.

Gürüz ve Eğinli (2011) çalışmalarında, sözsüz iletişimin bazı temel özelliklerini şu şekilde açıklamışlardır:

- **Sözsüz iletişim süreklidir.** Sözcüklerin farklı olduğunu, konuşmasak da bedenimizin bazı anlamlar içerdiğini ve hareket etmenin durdurulamayacağını söylemişlerdir.

- **Sözsüz iletişim niyet edilebilir ya da niyet edilmiş olabilir.** İnsan, bazı ifadeleri söylemek istemediğinde bunları bir noktaya kadar gizleyebilir ve farkında olmadan da gizlemek istediği şeyi açığa vurabilir.
- **Sözsüz iletişim çok anlamlıdır.** Sözsüz iletişim birçok anlamı içinde barındırabilir. Bunlar kişinin bulunduğu çevreye göre ve kişilik yapısına göre değişebilir.
- **Sözsüz iletişim sosyal etkileşimde ima yansıtabilir.** Sözsüz iletişim, kişinin söylemek istediği şeyi söylemeden önce karşısındaki kişiye tahmin imkanı verir ve bu bir ipucu niteliği taşır.

Şen (2006) çalışmasında, sözsüz iletişimim sözlü iletişimi kapsamadığını fakat; sözlü iletişim kurduğumuzda beden dili hareketlerini de kullandığımız için ikisini birlikte uyum içinde kullandığımızdan, sözel iletişimin etkililik derecesini artırır. Duyguların aktarılmasının ise söz ya da tutumlarla ilgili olduğunu açıklamıştır.

Sözsüz iletişimi sözlü iletişimden ayıran bazı önemli farklılıkların olduğunu belirten bir araştırmada; (Köknal'den aktaran Üstünel, 2011) sözsüz iletişimde iletmek istediğimiz şeyin beden hareketlerimizden oluştuğunu, bütün canlıların evrensel olarak kalıtım yoluyla alan davranışı gösterdiklerini ve bu davranışın insanın hayatını sürdürebilmek için göstermiş olduğu bir içsel davranış olarak gerçekleştiğini vurgulamıştır. İnsanların yaşamlarının her alanında kişisel alan elde etmek ve bu alanı korumak için çaba harcadıklarını belirtmiştir.

Çiftpınar (2011, s.59) çalışmasında, “Sözsüz iletişim, konuşulan dilin dışında, jestler, mimikler ya da dilsel olmayan işaretler aracılığı ile ifade edilen iletim biçimlerini kapsar. Bu iletişim, iletişim yokluğunu olanaksızlaştırma, duygu ve coşkuları yetkin biçimde belirlemede, güvenilir iletiler sağlamada önemlidir”.

“Yapılan araştırmalara göre bir milyondan fazla sözel olmayan vücut hareketleri ve işaretleri tespit edilmiştir” (Alkış'tan aktaran Göçmenler, 2011). Tespit edilen hareket ve işaretler sözel olarak ifade ettiğimiz kelime sayısından fazladır. Bu da farkında olmasak da yaşamımızda sözsüz iletişimin çok önemli bir yere sahip olduğunu gösterir. Ayrıca sözsüz iletişimin, kelimelerle ifade ettiğimiz sözel iletişimden daha fazla kullanıldığını görmekteyiz.

2.3. Beden Dili:

“İletişimin temel sistemi insan vücududur”. Sözsüz iletişim açısından kullanılan beden dili, duygu ve düşüncelerin kişinin karşısındakine anlatılabilmesi için kullandığı, jestler, mimikler ve vücudun duruşunda oluşan değerler bütününe Beden Dili ya da Sözsüz iletişim denilir” (Tayfun’dan aktaran Kaya, 2011).

Altıntaş ve Çamur (2001) çalışmasında, kişiler arası iletişimin üç ögesi olduğunu vurgulamıştır. Bunları; sözcükler, ses tonu ve bizi asıl ilgilendiren nokta olan beden dilini almıştır. Altıntaş ve Çamur, psikologların yaptığı araştırmayı da göz önünde bulundurarak iletişimde kullandığımız unsurları yüzdeler olarak şöyle sıralamışlardır: sözcüklerin önemini %10, ses tonunun önemini %30, beden dilinin önemini ise %60 olarak belirlemişlerdir. Altıntaş ve Çamur, günlük yaşamda kullandığımız sözsüz ifadeleri, ses tonunu ve beden dilinin iletişimi oluşturma yüzdelerini bu şekilde belirtmiştir.

Dimitrus ve Mazzarella (2001) çalışmasında beden dilini, bir iç kişiliği ve duyguları ortaya çıkarma eğilimi olarak açıklamış ve insanın dış görünüşünü, giyimi, sinirliliği, korkuyu, sevinci bunun gibi sayılabilecek birçok şeyi beden dilinin eşit ölçüde önemli unsurları olarak saymışlardır. Beden dilini ve dış görünüşü bazen aynı yönlü bazen de ters yönlü olabilecek şekilde işaret ettiklerini açıklamışlardır.

Layıç ve Saygın (2006) çalışmasında hemen herkesin beden dilini doğru kullandığı ve karşısındakini de doğru anladığını söylerler fakat; insanların karşısındakinin beden dilinden çok sözcüklerini dikkate aldıklarını ama aslında insanların bu sözcükleri, anlatılmak istenenin gizlenmesinde kullanılan bir şey olduklarını vurgulamışlardır. Böylece insanların sadece sözcüklerine bakarak kesin bir yargıya varılamayacağı, insanı bir bütün olarak beden dilini de içine alarak okumak gerektiği anlatılmak istenmiştir.

Babacan (2011) çalışmasında, beden diliyle ilgili “7-38-55” diye bir oran vermiştir. Bu oranı karşımızdaki kişiye iletmek istediğimiz şeyin kanallara, ses tonuna, beden diline diye bir dağılımı olarak ifade edilmiş ve bunların ilk ikisine beden dilinin tamamlayıcı unsurları demiştir.

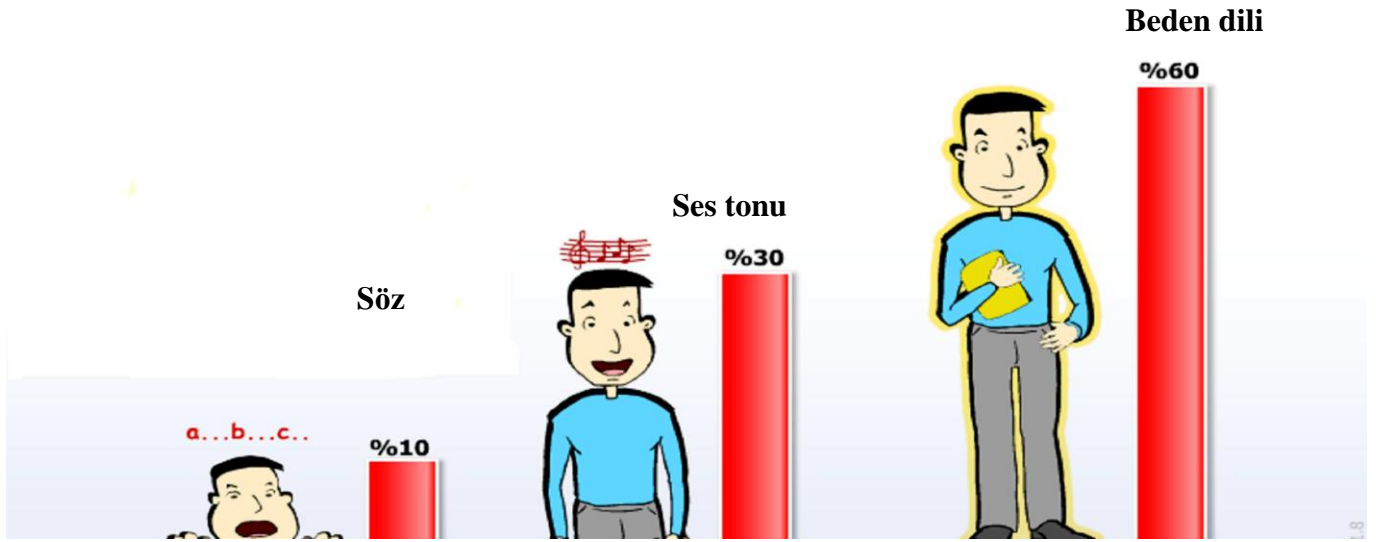
Göçmenler (2011) çalışmasında, beden dili araştırmalarının bizde İbni Arabi ve Erzurumlu İbrahim Hakkı'ya kadar dayandığını ve bunun psikoloji bilimi ile alakalı bir araştırma olup 1960'lı yıllardan sonra bilimsel bir çerçevede araştırılmaya başlandığı söylemiştir.

Özçelebi (1998) çalışmasında, beden duruş şeklinin insanın dış dünyası ile olan bağı yansıttığı ve bizi bu duruşun ortaya koyduğunu söylemiştir. Ayrıca, insanlar arası sohbetlerde bedenimizin duruşunun bizim anlatmak isteyeceğimiz söze bir destek olacak nitelikte olduğunu, iletişimimizi bu yolla daha anlaşılır hale getirebileceğimizi belirtmiştir.

Vural (2004) çalışmasında, beden dilinin üzerinde, daha çok eğitsel anlamda durmuştur. Sınıf içi iletişimde beden dilinin kullanımını belli birtakım sembollere dayandırmıştır. Kişilerin okullarda ve işyerlerindeki eğitimleri esnasında beden dilini zaman içinde öğrendiklerini söylemiştir. Vural (2004) ayrıca; sınıf içi bir iletişimden örnek vererek, beden dilinin önemini ifade etmeye çalışmıştır: öğrencinin bir soru sorulduğunda cevaplamak istese dahi öğretmenle göz teması kurmamak için cevaplamaktan vazgeçtiği, diğer yandan öğretmenin ders esnasında sürekli saatini kontrol ettiği bir durumu muhtemelen öğretmenin derse iyi hazırlanmadığı için baktığını ifade etmiştir. Bunu ifade ederken de yanılma payı koymuş ve durumu iyice bilmek gerektiğini, kesin yargılardan kaçınmak gerektiğini söylemiş ve olumlu bir imaj için şunları sıralamıştır;

- Hareketlerinde canlı olmak
- Dik durmak,
- Gülümsemek
- Grup ile göz temasını sürdürmek,
- Katılımcıları canlı, neşeli bir ses tonu ile selamlamak,
- Gruba hemen yapmaları gereken bir ödev vermek,
- Eğitim odasında dolaşmak, kendi alanına hakim olmak,
- İlk başta grubun saygısını kazanmak,
- Daha ilk derslerde grup ile özdeşleştiğini göstermek gerekir.

Kemaloğlu (2011) çalışmasında, iletişim sürecini sağladığı yararlar açısından iki kategoriye ayırmıştır: Kuruma ve çalışana sağladığı yararlar diye gruplandırmıştır. Çalışana sağladığı yararları ise stresi azaltma ve kişisel başarıyı artırmada etkili olduğunu belirtmiştir. Kemaloğlu (2011), iletişimde önem taşıyan öğeleri yüzde olarak şekil 1'deki gibi vermiştir.

Şekil 1: İletişimde önem taşıyan öğeler. Acıbadem Sağlık Grubu Organizasyonel Gelişim Uzmanı Kemaloğlu (2011).

Baltaş ve Baltas (<http://www.tikla24.de/kitap-bedenin-dili-iletisim-becerinizin-anahtari-sessiz-diliniz.html>,2014) çalışmasında,beden dilinden şu şekilde bahsetmişlerdir; içten samimiyeti, varmak istenen noktayı, kendine özgüveni dışa vuruşun gözle görülür şeklidir diye tanımlamışlardır. Beden dilini kullanan bir yöneticinin her zaman daha başarılı olduğunu, beden dili ile duygu ve coşkularımızın daha iyi dile getirildiğini, biz konuşsak bile bedenimizin konuşarak bizim gerçek düşüncemizi ele verdiğini söylemişlerdir.

Cairns (2005) çalışmasında, Helenistik ve Roma sanatında cinsiyet ve beden dili üzerine bir araştırma yapmıştır. Bu çalışmada Şekil-2'deki fotoğrafta, solda sandalyesine ters oturan adam, sağdaki adam üzerinde egemenlik kurma ya da tartışmanın kontrolünü ele geçirme girişiminde olduğundan bahsetmiştir. Soldaki kişinin beden dili, parmaklarını kenetlemiş bir durumda ve ayaklarını sandalyesinin altında birbirine bağlayarak oturmuştur. Ortadaki adam ise eller başın arkasında ve jestiyle kendini diğer iki adamdan daha üstün görüyor. Bacaklarını 4 pozisyonda kenetlemesinin ise rekabet edecek ya da tartışmacı olabilecek durumda olduğundan bahsetmiştir. Ayrıca ortadaki adamın sandalyesinin yüksek standartlı ve tekerlekli olmasının da etkisi olduğunu söylemiştir. Cairns (2005), bu örneklemelerle insanların gerçekten sosyal hayatlarında ya da iş hayatlarında diğer insanların beden dilini anlayarak ve

doğru sinyaller gndermek için kendilerini düzelterek, başarıyı elde edebilmesi için eğitmeyi amaçlayan bir kitaptan geldiğini sylemiştir. Bedenin duruş şeklinin kişi üzerindeki hkimiyeti ifade ettiği ve ortamın tek liderinin o olduğu izlenimini uyandırmak kişinin kendi egosunu tatmin etmek için olduğu sonucunu çıkarabiliriz.

şekil 2 Oturma zerine (Pease'ten aktaran Cairns, 2005, s.215).

Baş (2010) alışmasında, retmenlerin beden dillerini kullanmalarına bağlı olarak rencinin derse olan ilgisinin de arttığını ayrıca; szel olmayan ifadeler içinde beden diline ait kodları zmenin daha dikkatle gelişeceğini sylemiştir.

Aydın (2014) alışmasında rencilerin coğrafya dersine karşı yeterince gdlenmediklerinde dersten çabuk sıkılmaları ve renememeleri konusuna değinmiş ve coğrafya dersinin rencilerde istenen nitelikleri kazandırması ve derse karşı gdlemesinin ancak renme ortamlarının doğru bir şekilde düzenlenmesinin ve stratejilerinin iyi planlanması gerektiğini belirtmiştir.

Gmenler (2011) alışmasında, beden dili denilince ilk etapta akla gelecek olan şeyin reaksiyon (spontan) şeklindeki hareketlerin olduğunu ve bazı durumlarda hareketlerin kodlandığını ifade etmiş yani sonradan renilen birtakım beden dili işaretlerinin olduğundan bahsetmiştir. Ayrıca beden dilinin karşımızdaki kişiye etkileme gücünün fark edilmesi ile beden dilinin ciddi anlamda üzerinde durulması gereken bir konu olduğu, bunun sonucu olarak

da üst düzey kişilerin beden diline verdiği önemin arttığını ve bununla ilgili seminerler verildiğini, kitaplar yazıldığını ve böylece beden dilinin iyi bir piyasa oluşturduğundan bahsetmiştir.

Pelik (2009) çalışmasında, öğretmenin sınıf içerisindeki davranışlarının öğrencinin davranışlarını da etkilediğini öğrencilerin öğretmenin aynası gibi olduğunu söyleyerek öğretmenin davranışlarına dikkat çekmiştir. Ayrıca öğretmenin her davranışının öğrenciler tarafından takip edildiğinin unutulmaması gerektiğini söylemiştir. Öğretmenin sınıfa ilk girişte tüm öğrencilerle göz göze gelecek şekilde durmasını, öğrencileri gözleri ile süzmesini, eğer dikkati dağınık bir öğrenci varsa asla sözle uyarılmamasını bunun yerine sessizlik sayesinde tüm bakışlar üzerinde toplanana kadar beklemesini daha sonra öğrencileri selamlamasını önermiştir. Pelik (2009), ses seviyesinin düşük ya da yüksek oluşunun da öğrencinin derse olan ilgisini belirlediği üzerinde durmuştur. Ses seviyesinin yüksek oluşu sınıftaki öğrencileri ve komşu sınıftaki öğrencileri rahatsız edebileceği, ses seviyesinin düşük olmasının ise öğrencilerin derse olan ilgilerini düşürebileceğini söylemiştir.

Öğretmenin sınıf içerisindeki duruşu dersin işlenişini ve dolayısıyla da öğrenciyi etkilemektedir. (Üre'den aktaran Şen, 2006) çalışmasında, öğretmenin sınıf içerisindeki pozisyonunun dersin amaçlarına ve içeriğine göre değişebileceği, öğretmenin sınıftaki yerini seçerken de bunu tüm öğrencileri görebilecek şekilde yapmasının ve kendini yerleştirmesinin önemli olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca öğretmenin tahtayı kullanırken öğrenciye arkasını dönmemesini eğer bir şeyler yazacaksa bunu yan pozisyonda yapmasını, kullanılacak araç ve gereçlerin seçiminde de öğrenci ile göz temasından kopmayacak şekilde iletişime geçilerek dersin anlatılmasını sağlamak gerektiğini söylemiştir.

Şen (2006) çalışmasında, öğretmenin iletişime her zaman açık olması gerektiğini, bunu yaparken de kendi beden hareketlerinin farkında olmasını ve öğrencinin davranışlarını da kestirebilmesinin önemli olduğunu belirtmiştir. Kullandığımız jest ve mimiklerimizin karşımızdaki kişiye mesajlarımızı iletmede önemli bir rol oynadığını vurgulamış, ayrıca öğretmenlerin sınıfta şu üç sorunun cevabı üzerinde durması gerektiğini belirtmiştir:

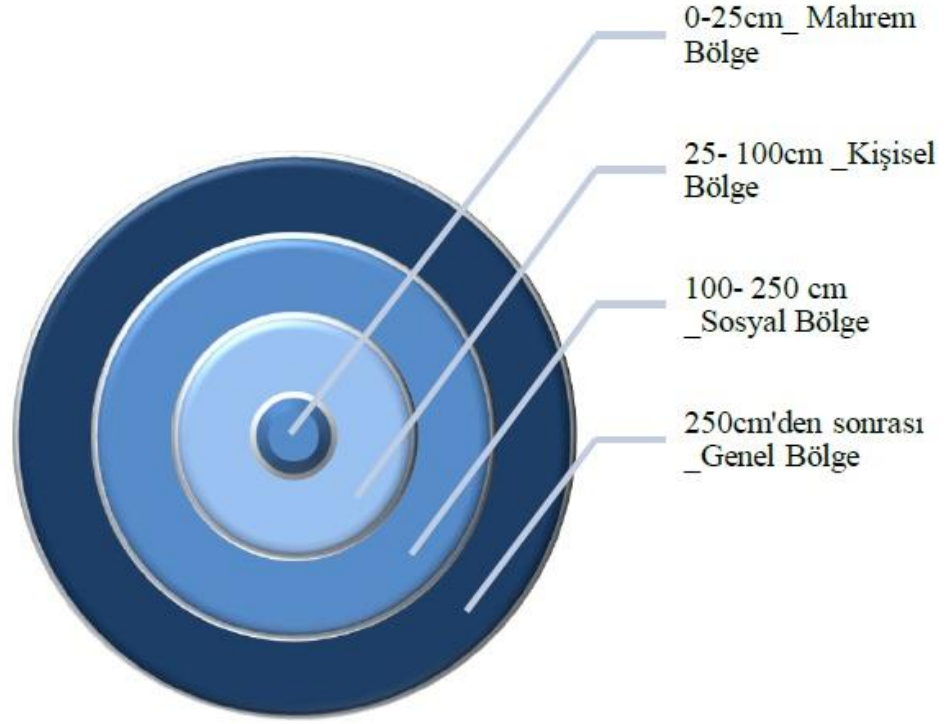
1. Öğretmenler bedenleri aracılığıyla konumunu öğrencilere nasıl hissettirirler?
2. Öğretmenin sınıfta çevresi ile etkileşim ve iletişimi nasıl olmalıdır?
3. Ders esnasında jest ve mimikleri nasıl kullanılmalıdır?

Baş (2010) çalışmasında; bir öğretmenin gülüşü, yürüyüşü, duruşu, takındığı yüz ifadesinin öğrencilerle ilk iletişime geçtiği andan itibaren iletişimin gidişatını belirlediğini vurgulamıştır. Her kademedeki öğretmen, derse girdiği ilk andan itibaren kararlı duruşunu ve genel görünüşünü belirlemek zorundadır. Bu, sınıf içerisinde dengeli bir iletişim kurmayı sağlayacaktır. Ayrıca beden dilinin kullanılmasındaki jest, mimik ve göz temasının aslında dersin işlenişindeki geribildirim bize yansıttığını belirtmektedir. Beden dili davranışlarının öğretmen tarafından iyi kontrol edilmesi ve gözlemlenmesi, öğretmene avantajlar sağlarken bir yandan da dersini anlatırken alan kullanımını konusunda dil ötesi ve zamanı kullanma açısından öğretmene destek olmaktadır.

Kişilerin iletişim kurduğu ya da kurmadığı, çevresinde bulunan insanlarla arasındaki mesafenin ne kadar olacağı konusunda evrensel bir kural yoktur. Kültürlere göre farklılık gösterebilen kişilerarası alan ya da bölge mesafelerinin kaç cm olacağı üzerinde farklı yorumlar bulunmaktadır. Yorumda bulunanlardan birisi de Pease'dir. Pease'ye göre bölge mesafeleri şu şekildedir:

1. *Mahrem Bölge* (15 ila 45 cm arasında): Bu bölge kişilerin özel bölgesi olarak kabul edilir ve kişiye duygusal olarak çok yakın bulunan kişiye yaklaşması için izin verilir. Ayrıca vücuttan uzaklığı 15 cm olan alt- bölge vardır burası da yakın mahrem bölgedir.
2. *Kişisel Bölge* (46 cm ila 1.22 m arasında): Bu alan ise sosyal etkinlikte bulunduğumuz arkadaşlarımızla aramızda olan mesafedir.
3. *Sosyal Bölge* (1.22 ila 3.6 m arasında): Bu bölge ise evimize gelen tamiratçı, postacı, işyerinde çalışan eleman ve çok fazla tanımadığımız kişilerle aramızda olan mesafedir.
4. *Ortak Bölge* (3.6 metrenin üzerinde): Kalabalık bir grupta aramızdaki mesafedir.

Araştırmalardan da görüldüğü gibi kişilerarası mesafenin ne kadar olacağı konusunda evrensel bir tespit bulunmamaktadır. Kültürlere göre farklılık gösteren bölge mesafelerinden anladığımız kadarıyla Türk insanının mahrem bölgesinin daha kısıtlı olduğu ve bu bölgeyi ihlal etmenin daha kolay olduğudur.

Şekil 3: Kişilerarası ilişkilerde korunan mesafe (Baltaş ve Baltaş'tan aktaran Baş, 2011, s.39).

(Molcho'dan aktaran Bağcı, 2008) çalışmasında, bedeninde aslında iç dünyanın bir eldiveni olduğunu, bedenimize yansıyan her hareketin iç dünyamızın birer yansıması olduğunu söyler. Beden dilimizin bizi yansıttığını düşünürsek eğer aslında düşünüp de söyleyemediğimiz bazı şeylerin bizi ele verdiğini unutmamak gerekir. Beden dilini herkes okuyamaz belki ama bizimle ilgili bazı ipuçları verdiği de kaçınılmazdır.

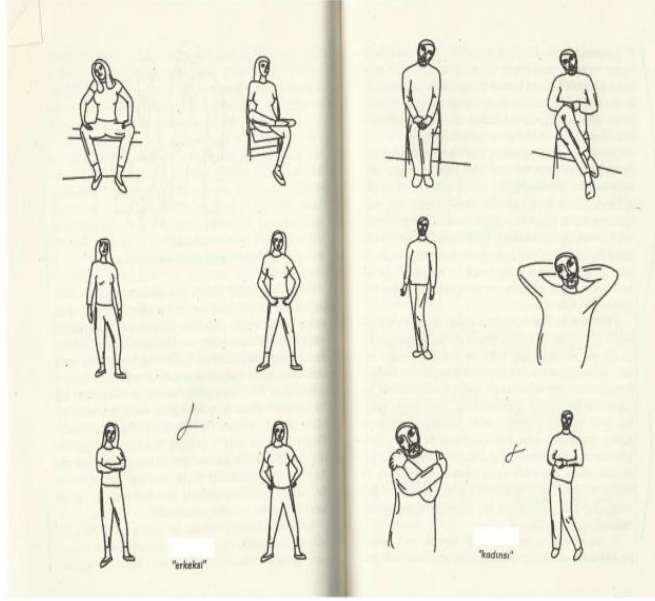
Beden dilinin sınıf içerisinde öğretmen ve öğrenci tarafından farklı yorumlanması bazı iletişim çatışmalarına neden olur. Beden hareketlerini sözle bütünleştirerek bir anlam çıkartmak daha sağlıklı bir iletişim ortamının oluşmasını sağlayacaktır. Dil ötesi ifadelerin sınıf içerisinde dengeli kullanımı öğrenci üzerinde olumlu bir etki bırakacaktır. Aynı beden dilini sergilememize rağmen insanlar tarafından bunun farklı yorumlanması, kişiden beklenen role uygun olup olmaması ve kişinin statüsünün ne olduğunun da örneği; öğretmen, doktor vs. bu yorumlamada etkili olması söylenebilir.

Ayrıca; beden dili iletişimde kadın ve erkeğin gösterdiği hareketler farklıdır. Bu beden dili hareketlerinden çıkarılan anlamlar ve gönderilen mesajlar da farklılık gösterebilmektedir. Kadın ve erkeğin beden dili hakkında farklı yorumlarda bulunulmuştur.

Pease (2003) çalışmasında, genel olarak kadınların algılama yeteneklerinin erkeklerden daha güçlü olduğunu ve bunun da “kadın sezgileri” diye bilinen yaygın bir inanışa neden olduğunu söylemiştir. Kadınların küçük ayrıntıları yakalamaktaki becerilerinin erkeklerden daha fazla olduğunu ve bunun kadınlarda sözel olmayan ifadeleri çözmekte daha yetenekli olmalarını sağladığını belirtmektedir. Bununla birlikte birçok erkek kadınlara yalan söyleme konusunda başarısız olurken birçok kadın da erkeklere yalan söyleme ve hiç anlaşılmadan kocasını aldatma konusunda başarılı olurlar.

Hogan (2008) çalışmasında, kadın ve erkeğin mesaj gönderirken ve alırken farklı davranışlar sergilediklerini ortaya koymuştur. Genel olarak kadınların küçük sözsüz işaretleri göndermede erkeklerden daha maharetli olduklarını, kadınların çocuk yetiştirme ve sosyallik yönlerinin önceden programlanmış özelliklerinin bir parçası olduğunu söylemiştir. Ayrıca beden dili hareketlerini kullanarak kadınların açıkça ne söylemek istediğini belirtmeden karşısındaki kişiyi etkileyebileceğini de söylemiştir.

Kadınların beden dili davranışlarının erkeklere göre daha farklı olduğu bilinen bir gerçektir. Biyolojik olarak da farklı yaratılan kadın ve erkeğin içsel durumları bedenlerine farklı davranışlar olarak yansımaktadır. Şekil 2’de de görüldüğü gibi kadın ve erkeğin beden dilleri farklı şeyler anlatmaktadır.

Şekil 4: Kadın ve erkeğin beden dili farklılığı, Göçmenler (2011, s.72).

Gürüz ve T.Eğinli (2011) çalışmasında, kadın ve erkeğin sosyalleşme sürecinde farklı rolleri öğrendikleri bunun doğrultusunda da çevresine karşı farklı algılamalarla yaklaştıklarını belirtmişlerdir. Kişilerin çocukluk dönemindeki bazı algılarının yetişkinlik dönemini etkilediğini ve bunun da kadın ve erkeğin çevreden gelen çeşitli uyarıcılara farklı tepkiler verdiklerini söylemiştir. Doğuştan gelen birtakım donanımlar dışında çevremizin bizden ne beklediği de kadın ve erkek arasındaki algı farkını belirlemiştir. Yapılması gereken ve yapılmaması gereken diye bir sınır çizilmiş ve bu sınır içinde kadın ve erkekte beklenen bazı davranışlar ortaya çıkmıştır.

2.4. Beden Dilinin Bölümleri:

Beden dili davranışlarımızın bazı bölgesel kullanımları vardır. Bunlar sözle ifade edemediğimiz bazı durumlarda davranış olarak ortaya çıkarlar. Bu beden hareketleri farklı organlarımız kullanılarak yapılmaktadır. Yüz ifadeleri olan mimikler ve beden ifadeleri olan jestler diye başlık altında incelemek mümkündür.

2.4.1. Mimikler:

Göçmenler (2011, s.33) çalışmasında, “Mimikler, yüzümüzdeki organlar yardımıyla, çevreden gelen uyaranlara verilen tepkisel hareketler şeklinde tanımlamak da mümkündür. Şaşırduğumuzda gözlerimizi açmamız, heyecanlandığımızda yüzümüzün kızarması, sinirlendiğimizde kaşlarımızı çatmak gibi birçok örnek verilebilir”.

2.4.1.1. Saçlar:

Altıntaş ve Çamur (2001) çalışmasında, erkeklerin saçlarının uzunluğu ya da kısalığının dış görünüşündeki yorumu etkilediğine dair bir algı oluştuğunu belirtmişlerdir. Erkekler için bir genelleme yapmışlar ve erkeklerin saçlarının ne kadar kısa olursa görünüş olarak o kadar tutucu olarak algılandıklarını söylemişlerdir. En tutucu stilin ise asker tıraşı olduğunu, saç renginin de izlenimleri etkilediğini belirtmişlerdir.

Kaya (2011) çalışmasında, saçlara yapılan hareketlerin insanın beden olarak aktif olmak istediğini gösteren hareketler olduğunu ve insanların ergenlik döneminde saçlarıyla daha çok uğraştıklarını söylemiştir. Bu da bize insanların yaşamlarında göstermiş oldukları belli bazı beden hareketlerinin dönemlere göre farklılık gösterebilir düşüncesine kapılmamıza neden olabilir.

Dimitrius ve Mazzarella (2001, s.90)’nın belirttiği gibi “Saç, çoğu zaman, imaj ve yaşam tarzını en mükemmel şekilde ortaya vuran şeydir. Saç biçiminiz yaşlanma konusundaki duygularınızı, tutumlu ya da savruk olduğunuzu, başkalarını etkilemeye verdiğiniz önemi, sosyoekonomik geçmişinizi, olgunluğunuz ve bazen de ülkenin neresinde büyüdüğünüzü ve yaşadığınızı gösterebilir”.

2.4.1.2. Yüz İfadeleri:

“Yüzün yapısına ilişkin temel bilgilerin kökeninin Çin olduğunu bilinmektedir. Milattan önceki Çin kaynaklarında yüzün yapısıyla insan kişiliği arasında ilişki olduğunu gösteren çok fazla çalışma vardır” (Altıntaş’tan aktaran Bağcı, 2008). Bu da gösteriyor ki beden yapımızın kişiliğimiz üzerinde etkisi olduğunu, bunun dış görüntümüze farklı olarak yansıdığını ve karakterimizi şekillendirdiğini göstermiştir.

(Croskey’den aktaran Gürüz ve T. Eğinli, 2011) çalışmasında, üç gruba ayırdığı yüz ifadelerini şu şekilde belirtmiştir,

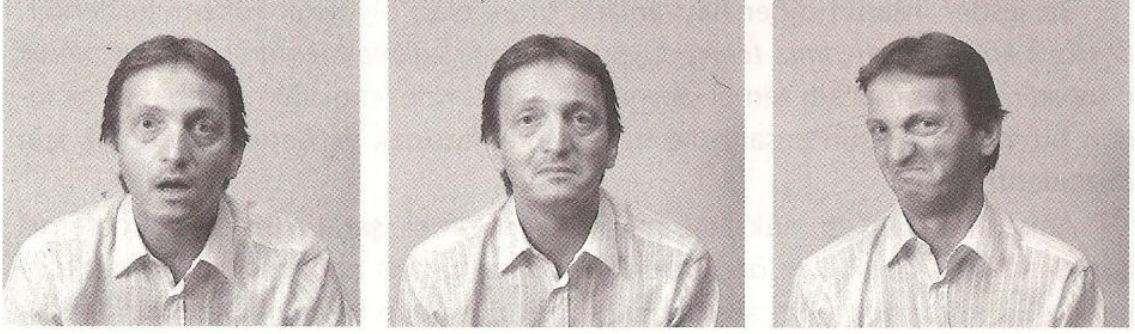
1. **Değerlendirme ve Doğal Seçim:** Yüz ifadelerinin, insanların hayatta kalmalarında etkili olan bir donanım olduğunu ve başarılı bir iletişim sırasında bunun doğal olarak elde edildiğini belirtmiştir. İnsan türünün sözel iletişim becerisinin yüksek olduğunu ve bunu yönlendirmede başarılı olduğunu söylemiştir. Yüz ifadelerimizin duygularımızı, tutumlarımızı aktarmaya izin verdiğini söyleyerek içimizde yaşadığımız birtakım duyguları dışımıza yansıtırken bunun yüzümüze yansıdığını belirtmiştir.
2. **Dışsal Faktörler:** Araştırma sonuçları insanların yüz ifadelerinin doğuştan geldiği görüşünü desteklemektedir. Farklı kültürlerde yüz ifadeleri dışsal faktörlerden etkilenmektedir. Bazı yüz ifadelerimizin çocukluk döneminde öğrenildiğini belirtmiştir örn; birçok çocuğun cenaze törenlerinde ciddi bir yüz ifadesi takındığını ve mutlu olmadıklarını belirtmiştir.
3. **Doğuştan ve Öğrenme:** Temel yüz ifadelerinin (üzüntü, sevinç, kızma) doğumla birlikte yüzümüze yerleştiği ve yeni doğan bebeklerin yüzlerindeki ifadelerin iyi gözlemlendiğinde bazı ifadeleri farkında olmadan gösterdikleri belirtilmiştir.

Yüz ifadelerimizin çoğunluğunun doğuştan gelen birtakım ifadelerden meydana geldiğini ve bunun sonradan öğrenilen kısmının genellikle kültürel ortama göre değiştiğini görmekteyiz. Kişiliğimizin de bir yansıması olarak kabul edilen yüz hatlarımız; söylemek istemediğimiz, bastırmaya çalıştığımız bazı duygularımızı açığa çıkartmaktadır.

Yüz ifadelerimiz, çeşitli duygularımızın dışa yansıması şeklinde ortaya çıkar. Bazen biz istemesek de yüzümüzün aldığı şekiller bizi ele verir. Şekil 5 ve Şekil 6'da bu durum gösterilmiştir.

Şekil 5.1. Mutluluk-korku-öfke

Şekil 5.2. Hayret-üzüntü-tiksinti (Baltaş ve Baltaş'tan aktaran Üstünel, 2011, s.53).

Altıntaş ve Çamur (2001) çalışmasında, yüz ve beden ifadelerini, niyet edilerek ve niyet edilmeden diye ayırmışlardır. İnsanların kontrollü ifadeler yoluyla karşısındaki insana birtakım anlamlar iletmeye çalıştığını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda kişilerin niyet etmeden yani istem dışı da birtakım yüz ifadelerinin bulunduğu söylenebilir. Bu ifadeler biz istemesek de yüzümüzde beliren işaretlerdir.

2.4.1.3. Alın ve Kaşlar:

Altıntaş ve Çamur (2001, s.54) çalışmasında, “Alın fiziksel ve duygusal durumların en iyi göstergelerindedir. Alın kırıştırılması diğer yüz özellikleri ile birlikte okunduğunda, şaşkınlık, derin düşünce, gerilim, endişe, korku veya ilgi belirtir. Yüzümüzde meydana gelen bu ifadelerin duygularımızı yorumlamada bize yardımcı olduğu görülmektedir”.

“Kaşlar bir yüzü yumuşatırlar veya sertleştirirler. İnce ve kalem gibi kaşlar bir kadına daha olgun bir hava verir. Kemer tipli kaşlar ise daha dramatiktir. Kaşların hareketi de değişik duygusal durumları yansıtır. Şaşkınlık, korku veya bir şeyin farkına varılması esnasında kaşlarımızı yukarı kaldırırız” Altıntaş ve Çamur (2001, s.55).

2.4.1.4. Ağız ve Dudaklar:

“Sözel mesajların yanı sıra birçok sözel olmayan mesaj da ağız, dudaklar ve yanaklar yoluyla iletilmektedir. Dudak bükme, ıslık çalma, esneme, gülümseme, ısırma, hapşırma, tükürme davranışları sözel olmayan iletişim mesajları içermektedir” (Axtell'den aktaran Baş, 2011).

Baş (2011) çalışmasında, öğretmenlerin sıklıkla karşılaştıkları dudak hareketlerinden birinin de öğrencinin kurallara uymadığı zaman alt dudağının üst dudağını kaplayacak şekilde bükmesidir demiştir. Alt dudakların titremesinin ise ağlama öncesi yüzümüze yansıyan tepki olduğunu söylemiştir. Öğrencilerin bu yüz ifadeleri ile verdiği tepkiler duygularının bir dışa yansımadır. Bu şekilde tepki vererek öğrenci bir şekilde savunma mekanizmasını kullanmıştır olmaktadır. Böyle durumlar bazen öğretmen için yanıltıcı olabilir. Asıl vermesi gereken tepki yerine öğrencinin yüzüne yansıyan ifadeden dolayı öğretmen, farklı tepkide bulunabilir.

Altıntaş ve Çamur (2001) çalışmasında, dudakların birçok duygunun ifadesi olduğunu belirtmektedirler. Örn; dudak bükme, dudak sarkıtmak, dudak ısırma gibi hareketlerimizin duygularımızı yansıttığı belirtilmektedir. İnsanların karakterlerinin bile dudaklarından okunabildiğini, kadın ve erkeklerin dudak görünüşlerinin de karakteri yansıttığını ortaya koymuşlardır. Bu da gösteriyor ki ağız ve dudaklarımızla hangi ifadeleri yaptığımızın yanında fiziki olarak da bu ifadelerin anlamlarını etkiledikleri görülür.

2.4.1.5. Gözler:

Altıntaş ve Çamur (2001) çalışmasında, gözlerin beklenmedik bir durum karşısında açıldığını ve daha çok bilgi ve uyarı beklentisi içine girdiğini belirtirler. Mutluluk durumlarında gözlerin ifadesinde bazı değişikliklerin olduğunu söyleyen Altıntaş ve Çamur, bunu şu şekilde örneklendirir; mutluluk esnasında göz kaslarının gevşediğine, bakışların derinlik kazandığına ve sevecen bir hal aldığına dikkat çeker. Ayrıca gözlerin kısıp, küçülmesinin şüphecilik ifadesi takındığına bu durumun ise insanın bir beklenti içine girdiği durumlarda gerçekleştiğine dikkati çekmiştir. Göz temasının ne kadar uzunlukta olması gerektiği ile ilgili ise şunlar söylenmiştir; özel bakış süresinin kalabalık bir ortamdaki bakış süresinden farklı olduğunu, bir görüşme esnasında sürenin bize yakınlık derecesine göre farklılık gösterdiğini söylemişlerdir. Bu sürenin kiminle konuştuğunuza bağlı olarak; sürenin % 25'i ile % 100'ü arasında değiştiğini söylemişlerdir.

Göz hareketlerimizin bazıları istem dışıdır. Dış etkenler sonucu, doğuştan ya da bir hastalıktan dolayı göz hareketlerinin istediğimiz yönde olmaması, karşımızdaki kişinin bu hareketleri yanlış anlamlandırması sonucunu doğurabilir. Bir cismin gözümüze değmesi bizim tepki

olarak gözümüzü kapatmamıza neden olur. Uyuma ihtiyacımız sırasında ise gözlerimizi kapatırız.

(Richmond ve McCroskey'den aktaran Gürüz ve T. Eğinli, 2011) çalışmasında, göz hareketlerinin kişilerarası iletişimde şu fonksiyonları dile getirdiğinden bahseder,

- **Göz Atmak:** Kişilerin çevrelerinden bilgi almak için odaklandığını, aradığını ve bilgiyi topladığını söylemiştir.
- **İlişkileri Tanımlamak:** Göz kontağının kurulmasının ilişkilerin başlamasında ve gelişmesinde önemli olduğu belirtilmiştir.
- **Etkileşim Kurmak:** İlişkilerde kişilerin birbirine doğru bakmalarının aralarında bir etkileşimin başlamasını sağlayabilir.
- **Duyguları İfade Etmek:** Gözlerin duyguları yansıtmada etkili olduğunu ve söylemek istemesek de bazı durumlarda gözlerimizin bizi ele verdiği bir gerçektir.
- **Etkileşimi Düzenlemek/Kontrol Etmek:** Göz hareketlerinin bazı durumları yorumlamada anahtar bir role sahip olduklarını ve aynı zamanda göz hareketlerinin etkileşimde bulunan kişiler arasında güç ve statüleri ifade edebileceği belirtilmiştir.

Pease (2003) çalışmasında, bakışları bir başlık altında toplamıştır. Bunlar; iş bakışı, sosyal bakış, yan bakış, mahrem bakış, gözle dışarıda bırakma, bakışları denetleme diye ayrımda bulunmuştur. İş bakışında kişilerin karşısındaki kişiyi kontrol altında tutabilmesi için bakışları karşınızdaki kişinin göz seviyesinin altına düşmemesi konusunda uyarmıştır. Sosyal bakışta, iş bakışının aksine göz seviyesinin altına düştüğünde sosyal bir ortamın oluşacağını söylemiştir. Yan bakışın ilgi veya saldırganlık iletmekte kullanıldığına dikkat çekmiştir. Mahrem bakışın gözlere ve çenenin altından kişinin vücudunun diğer bölgelerine doğru olduğunu belirtmiştir. Gözle dışarıda bırakma, bir kişinin sizi gözle dışarıda bırakması olarak nitelendirilen bu bakış, daha çok kişinin o ortamdan ve konuşmadan sıkıldığını belirten bir ifade şeklindedir. Bilinçsizce yapılır. Ya da kişinin kendini sizden üstün görmesiyle ilgilidir. Bakışları denetleme, birisine görsel bir şema ya da grafik gösterme yoluyla kişinin bakışlarının denetlenebildiğini söylemiştir.

Şekil 6.1. Mahrem bakış

Şekil 6.2. Sosyal bakış

Şekil 6.3. İş Bakışı

Şekil 6.4. Herkesi dışarıda bırakma

Figures 113 & 114 Using the pen to keep control of a person's gaze

Şekil 6.5. Karşıdakinin bakışını denetleyebilmek için kalem kullanımı Pease (2003, s.121-124).

İnsanların bazı durumlar karşısında genelde doğuştan gelen birtakım reflekse bağlı tepkilerinin olduğunu ve bunları çoğunlukla denetleyemediğini ve tepki şekillerinin, yaşadığımız olaya göre değiştiğini bilmek bizlere karşımızdaki kişi ile iletişime geçtiğimizde beden dilini yorumlama ve bu duruma göre tepki vermemize yardımcı olabilir.

2.4.2. Jestler:

“Jestler, kişilerarası iletişimde anlamları taşıyan işaretlerdir. Gürüz ve Eğinli, jestleri kendi arasında; sosyal jestler, anlatım jestleri, mimik jestler; *Anlatım jestleri*, temel duyguların iletilmesinde yardımcı olur. *Sosyal jestler*, iletişim sürecinde ortaya çıkan ve etkililiği artırmak için el-kol ve beden hareketlerinin kullanılması ile ortaya çıkar. *Mimik jestleri*, taklit ve tanımlama jestleridir” Gürüz ve T.Eğinli (2011, s.167).

(Batlaş ve Baltaş'tan aktaran Baş, 2010) çalışmasında, jestleri; baş, boyun, el, kol, ayak, bacak ve omuzların kullanımı olarak tanımlamıştır. Esas ve ikincil olarak gruba ayırmış ve incelemiştir. *Esas jestler*, başın sallanması ve kolları açmak gibi işaretlerdir. Hareketlerin karşımızdaki kişiye iletmek istediğimiz mesajı içerir. Diğer taraftan kontrol edemediğimiz hapşırma ve esneme gibi hareketlerin oluşması durumunda bile jest kullanımı mümkündür.

Refleks dediğimiz bu hareketlere de *ikincil jestler* denilir. İkincil jestler ortama göre kontrol altına alınmaya başlarsa bunlar esas jestlere dönüşmüş olur. Baltaş ve Baltaş ikincil jestleri mekanik kökenli olarak değerlendirmiş ve örneğin; hapşırmanın insanın solunum düzeyiyle ilgili olduğunu, jestin ise bu harekete eşlik eden ikincil bir hareket olduğunu söylemiştir. Baş ile selam vermek ve el sallamanın ise esas jest olduğunu belirtmiştir.

Kontrol altına alamadığımız, doğuştan gelen birtakım hareketlerimizin ortaya çıkması da jest olarak kabul edilmiştir. Bunları ortama göre kimi zaman dizginleyebilmeyi öğrendiğimizde ise ikincil jestler devreye girer. İkincil jestler ve mekanik jestleri birlikte kullandığımızda ise kendimizi karşımızdakine açık bir şekilde anlatabiliriz.

Çiftpınar (2011, s.79-80) çalışmasında, “Anlatım jestlerini; insanın hayvanlarla ortak olan biyolojik kökenli jestlerdir”. Çiftpınar (2011) çalışmasında, anlatım jestlerinin özellikle yüz ifadelerinde ortaya çıktığını ve insanın hayatta kalmasına yönelik hareketlerin olduğunu söylemiştir. Örneğin; yüzdeki sıkma hareketi, düşman tarafından boyun sıkılma eylemi içinde oluşmuştur. Sosyal jestleri ve mimikleri ise, duruma göre olduğumuzdan çok daha mutlu veya hissettiğimizden çok daha üzüntülü yüz ifademizin bir sosyal mimik olduğunu, diğer insanları memnun edecek jestleri taklit etmemizin bir anlamda insanın sosyal rolünü oynamasından geldiğini belirtmiştir.

Altıntaş ve Çamur (2001) çalışmasında jestleri, insanların karşısındakine ve sözlerine ilgi duyup duymadığını, ondan hoşlanıp hoşlanmadığını, ona karşı saldırganca bir tutum içinde olup olmadığı gibi daha çok duygusal yönü ağır basan iletilerin kaynağı olabildiklerini ortaya koymuşlardır.

(Çalışkan ve Karadağ'dan aktaran Üstünel, 2011) çalışmasında, esas jest ve mimikleri, düşünce ve duygularımızı destekleyen ve onları belirgin hale getiren hareketler olarak tanımlamışlardır. Örneğin; sohbet sırasında göz kırpmamız, baş sallama, kolları açma gibi işaret ve hareketlerin iletilmek istenen şeyi planlı olarak yaptığımız hareketlerdir. Diğer yandan hiç beklenmedik bir durumda ortaya çıkan esneme ve hapşırma da jestlerin içine girer.

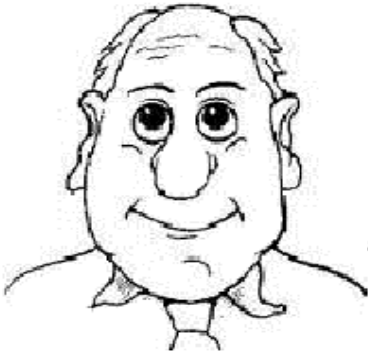
2.4.2.1. Baş ve Boyun Hareketleri:

Gürüz ve T. Eğinli (2011, s.170) çalışmasında “Baş, vücudun kontrol merkezini oluşturmaktadır. Başın içerisinde, davranışların ve hayati fonksiyonların merkezi noktası olan

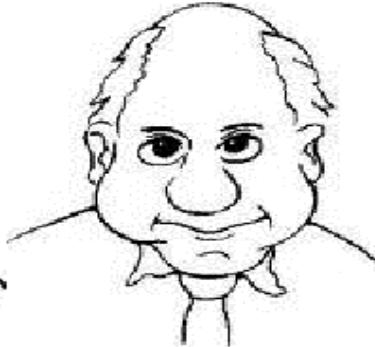
beyin bulunmaktadır. Başın temel iki eksenini bulunmakta, bunlardan birisi başı iki kulak hizasında kesen yatay eksen, diğeri başın üzerinden çene altına kesen eksendir”.

Özçelebi (1998) çalışmasında, başımızın duruşu hakkında bilgi vermiştir. Baş duruşuna dikkat edilmesi gerektiği ve sürekli öne veya yana eğik duran bir başın insanın kendinden emin olmadığını gösterdiğini belirtmiştir. Başımızı yukarı doğru biraz kaldırdığımızda ise “burnu kaf dağında” diye nitelendirilebileceğimiz gibi sürekli başımızı öne eğmemizin de süklüm püklüm bir görüntü çizeceğini söylemiştir.

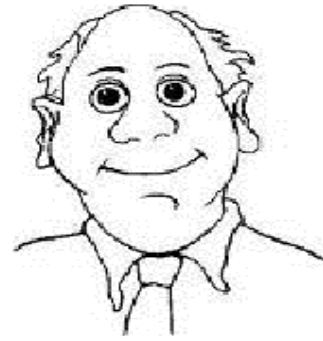
Çiftpınar (2011) çalışmasında, baş sallamada kullanılan onay için baş sallamak ve reddetmek için baş sallamak diye temel baş hareketlerini ayırmıştır. Onay için baş sallamanın birçok kültürde “evet” anlamında kullanıldığı ve ayrıca doğuştan sağır, dilsiz, kör birisinin de onay amacıyla bu hareketi kullandığı görülmüştür. “Hayır” anlamına gelen kafayı yana sallama hareketinin de doğuştan geldiğini ve hatta bunun ilk öğrenilen hareket olduğunu iddia eden kişilerin de bulunduğunu söylemiştir. Temel baş pozisyonları diye baş hareketlerini aşağıdaki şekillerdeki gibi göstermiştir.

Şekil 7.1. Nötr baş pozisyonu

Şekil 7.2. Onaylamayan pozisyon

Şekil 7.3. İlgilenmiş baş pozisyonu

Beden dili, Çiftpınar (2011).

(Molcho'dan aktaran Baş, 2011) çalışmasında, başımızı bir radara benzeterek, başın mesaj alım gücünü vurgulamıştır. Atardamar ve solunum yolları gibi hayati önem taşıyan organların boynun üzerinde olmasına dikkati çekerek, omuzlar yoluyla ifade edilen jestlerin anlamlarını

açıklamıştır; omuzlar yukarı çekilerek ya da çene aşağı indirilerek boyun koruma hareketlerinin yapıldığını, kısa süre içinde emin olmadığımız bir durumda ise “Bilmiyorum” derken, omuzlar yukarı çıkar, koruma pozisyonu aldığını belirtmiştir.

“Baş hareketlerinin her iki türü de tepkileri çok çabuk ilettiğinden, özellikle konuşmacıyı teşvik etmesi durumunda başvurulabilecek bir yoldur. Gülümseme ve tasdik edici baş hareketi konuşmacının bahsettiği konuyu takip ettiğinizi, anladığınızı ve tasdik ettiğinizi belirten mesajlardır. Bu nedenle iletişim süreci boyunca kullanabileceğimiz değerli sinyallerdir” (Sillars’tan aktaran Şen, 2006).

2.4.2.2. Eller-Kollar ve Parmaklar:

Baş (2011, s.32) çalışmasında, “Ellerimiz ve kollarımız, en sık kullandığımız organlarımızdır. Öğretmenlerin sıklıkla bir konuyu açıklarken, sınıf içerisindeki söz sırasını belirlerken, işaretler yaparken ellerini motor hareketlerle değiştirir. Parmak kullanımına otoriter öğretmenlerde daha fazla rastlanmaktadır”.

Pease (2003) çalışmasında, elleri ovuşturmanın insanların olumlu beklenti içinde olduklarını belirten bir sözel olmayan davranış diye nitelendirmiştir. Kenetlenmiş elleri kullanan kişileri ise genellikle gülümseyip mutlu göründüklerinden başlangıçta bu hareketin bir güven hareketi gibi görüldüğünü söylemiştir. Örnek olarak da henüz kaçırdığı bir satışı anlatan bir pazarlamacı üzerinden vermiştir. Satıcının zaman ilerledikçe sadece ellerini kenetlemekle kalmadığını ve parmaklarının sanki birbirine yapışmış gibi beyazlaşmaya başladığını görmüştür. Bu hareketten çıkan sonuç ise hayal kırıklığına uğramış veya saldırgan bir durum takındığını gösterir. Nierenbarg ve Calero kenetlenmiş eller üzerine bir araştırma yapmışlardır. Bu hareketler aşağıdaki şekillerde gösterildiği gibidir (Nierenbarg ve Calero’dan aktaran Pease, 2003).

Şekil 8.1. Eller yukarıda kenetli

Şekil 8.2. Eller orta konumda kenetli

Şekil 8.3. Eller alçakta kenetli

Şekil 8.4. Yüksek çatı

Şekil 8.5. Alçak çatı

(Nierenbarg ve Calero'dan aktaran Pease, 2003).

Özçelebi (1998) çalışmasında kollarımızın, ellerimizle yaptığımız jestleri büyütmemizde işe yaradığını ifade etmiştir. Düşük omuzların ve sarkık kolların umutsuz ve sosyal ilişkilere kapalı bir insan izlenimi yarattığını belirtmiştir. Kollarımızın ve ellerimizin tek başına bir anlam ifade etmediğini hepsinin birleşiminin bizi ve duygularımızı anlattığını söyleyebiliriz.

Kollarımızı birçok şekilde kullanırız. İçinde bulunduğumuz durumu anlatan ve anlatmak istemesek de bazı duyguları açığa çıkaran kollarımız, kullandığımız şekillere göre farklı anlamlar ifade eder. Pease (2003, s.82-87)'ye göre kollarımızın ifadesi şu şekildedir:

Şekil 9.1. Standart kol kavuşturma

Şekil 9.2. Yumruklar saldırgan bir tavırda

Şekil 9.3. Sağlam bir duruş

Şekil 9.4. Kısmi kol engeli

Pease (2003, s.82-87).

Çiftınar (2011) çalışmasında, gündelik yaşamda insanların iki temel avuç hareketi olduğundan bahseder; ilki avucun yukarıya dönük olmasıdır. Bu da yiyecek veya para dilenen dilencinin tipik hareketidir. Diğeri ise avucun sanki bir şeyi tuttuğunu veya kısıtlıyormuşçasına aşağıya dönük olduğu harekettir. Ayrıca bir insanın avuç hareketlerine bakarak dürüst olup olmadığını anlayabiliriz. Örneğin; insanlar bir konuda tamamen açık ya da dürüst olmak istediklerinde avuçlarını karşısındaki insana açık tutarak “sana karşı tamamen dürüst olacağım” anlamında bir şeyler söyleyeceğini belirtmiştir.

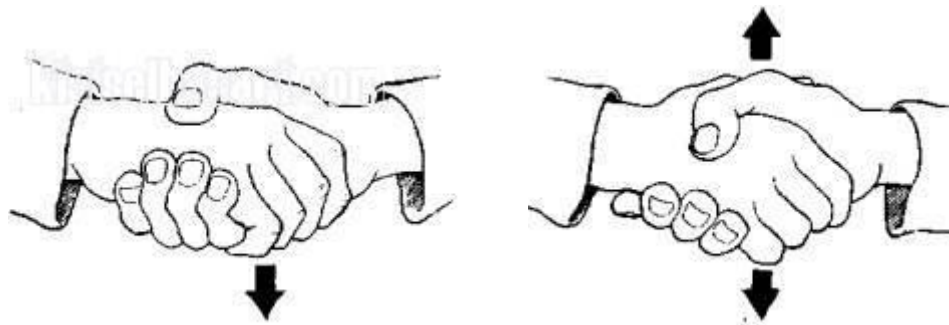
Ellerimiz, iletişimde bize birçok konuda karşımızdaki kişi hakkında bilgi verirler. Örneğin; avuçların yukarıda olması ya da aşağıda olması durumunda, selamlaşmada, el sıkışmada uyguladığımız el sıkışma ya da tokalaşma şekli kişinin kültürü, kişiliği ve yaşadığı ortam hakkında bilgi verebilir.

Saygın ve Layiç (2006) çalışmasında, iki elin hareket etmesinin anlatımı güçlendirdiğini, ellerin birbirinden uzaklaştıklarında ve açıldıklarında “kucaklama”, birbirlerine yaklaştıklarında ve kapandıklarında ise “savunma” hissi uyandırdıklarını söylemektedirler. Ayrıca ellerin açılmasının kişinin dünyayla ilişki kurmak için harekete hazır olduğunu,

kapanmasının ise bu konuda isteksiz olduğunu gösterdiklerini belirtirler. Kollarımız hakkında ise Saygın ve Layiç (2006) çalışmasında, şu yorumda bulunmuşlardır; özellikle iklimleri soğuk ve yağışlı olan bölge insanların beden ısılarını düşürmemek için kollarını gövdelerine yakın tutmaya çalıştıkları görülür. Ancak bazı ülkelerde bu duruş gelenekselleştirilmiştir. Örneğin, İngiltere’de eğitimin bir parçası durumuna getirilmiştir. Bu durum ise insanların hareketlerinin kısıtlanıp engellenmesine neden olur.

Altıntaş ve Çamur (2001) çalışmasında, insanların ellerinin becerisinin gelişmesinin beynin gelişimiyle doğru orantılı olduğunu ve insan beyninin düşünme, hayal etme gibi durumlarının ele yansıdığını bunu ellerin gerçekleştirdiğini söylemişlerdir. İnsanların parmaklarının, biyolojik olarak çok duyarlı olduğunu ve her şeyi hissedebildiklerini ayrıca insanların dil becerisinin ileri düzeyde geliştiği ve anlamları el işaretleri sayesinde pekiştirdiğini, hatta insanların karşısındaki kişinin ne anlatmak istediğini bir el işareti ile anlayabildiğini belirtmişlerdir.

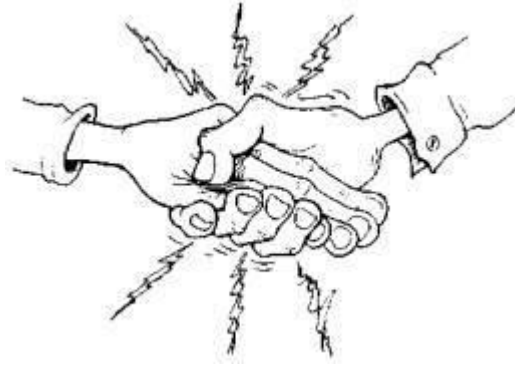
Çiftpınar (2011, s.183) çalışmasında, “El sıkma gücünü karşıdaki kişinin cinsiyetine ve tahmini gücüne bağlı olarak ayarlanmalıdır. El sıkma süresinin genellikle 2-3 saniye içerisinde sona erecek biçimde olması ve eller tokalaşma anında 2-5 kez sallanarak bırakılmalıdır”. Aşağıdaki şekillerde yanlış el sıkma biçimleri ve tokalaşma çeşitleri verilmiştir.

Şekil 10.1. Yanlış el sıkışma biçimleri

Şekil 10.2. Ölü balık tokalaşma

Şekil 10.3. Parmak kıran tokalaşma

Çiftpınar (2011, s.183).

“İnsanların kol kavuşturması, en hassas noktasından biri olan kalbi korumanın sembolik ifadesidir. Modern çağda insanlar kendilerine gerginlik veren bir durum yaşadıkları ve kendilerini duygusal olarak güvende hissetmedikleri zaman kollarını kavuştururlar. Kollar, insanın anne ve babasından beklediği kucaklanma ihtiyacının kendisi tarafından karşılanmasıdır” (Baltaş’tan aktaran Göçmenler, 2011).

(Turchet’ten aktaran Kaya, 2011) çalışmasında, parmakların da iletişim sırasında bazı anlamları ifade ettiğini belirtmiştir. Bunları şu şekilde açıklamıştır,

Başparmak: Eğer eller yumruk yapıp başparmak da yukarı kaldırılırsa bu her şeyin yolunda olduğunu gösterir. Ayrıca başparmak, iletişimde karşıdaki kişiyle etkileşim derecesini bildirir. Öğretmen ders anlatırken öğrencilerin kendisinden ne kadar uzaklaşıp uzaklaşmadığını anlamak istediğinde, başparmağını avucunun içine sokan öğrencinin olup olmadığına bakmalıdır. Eğer başparmak açık bir şekilde görülüyorsa etkileşim var demektir. Başparmakta kaşıntının olması ise iletişim kurmada kararsız olmanın ve utangaçlığın ifadesidir. Sınıf içerisinde öğretmen soru sorduğunda bazı öğrencilerin “ben ben” diye parmak kaldırması bazılarının ise ben demeye utanması parmağının kaşınmasına neden olur.

İşaret parmağı: Genelde gösterirken ya da tehdit ederken kullanılır. İnsanların ilgi çekmek için ya da kendini göstermek için kullandığı işaret parmağı, sınıfta yoklama esnasında ya da söz alma esnasında öğrencilerin parmaklarını kaldırmasıyla kullanılır. Öğrenci söz almada çok istekli olduğunda işaret parmağını daha yukarı kaldırır.

Orta parmak: En uzun parmağımız olan orta parmak, elimizi yumruk yaptığımızda avuç içinin en uzak noktasına kadar uzanabilmektedir. Orta parmakta meydana gelen kaşıntılar ise birtakım duyguların bastırılmaya çalışıldığını göstermektedir. Öğrencinin öğretmene soru

sormak isteği içinde olduğu zaman ve öğretmeninin taktığı kravatın ne kadar kötü olduğunu söylemek isteyen ancak o cesareti kendinde bulamayan öğrencinin orta parmağının kaşındığı görülecektir.

Yüzük parmağı: Karşıdaki kişi ile özel ve duygusal durumu ifade eder. Evliliğin simgesi olan yüzük bu parmağa takılır. Kişilerin yüzük parmağına dokunarak konuşması özel bir durumda olumlu ya da olumsuz durumları simgeler. “Öğretmenim” diye hitap ederek derdini anlatmaya çalışan bir öğrenciyi dinleyen öğretmen, yüzük parmağına her zamankinden daha fazla dokunur. Bu durum öğretmenin öğrenciyi içtenlikle dinlediğini gösterir. Eğer konuşma esnasında bu parmakta bir kaşıntı oluşmuşsa bu bir mesafenin olduğunu ve kaşınan kimsenin bu durumdan rahatsız olduğunu gösterir.

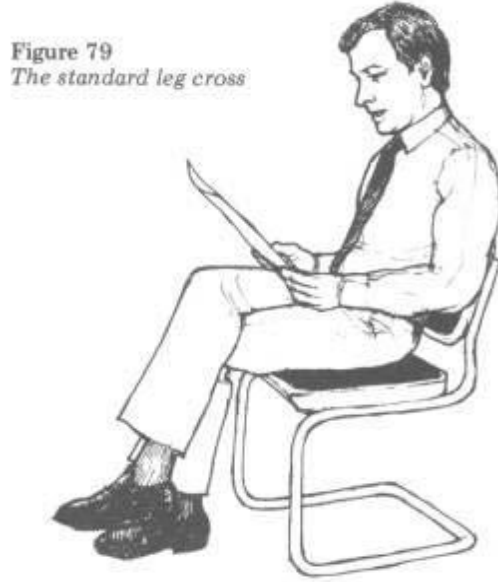
Serçe parmak: kalbin ifadesi olarak tanımlanan bu parmak sevgi ve şefkatinde sembolüdür. Konuşma esnasında bu parmağa dokunulması duyguların ifade edildiği bir konuşmanın yapıldığını gösterir. Bu parmaktaki kaşıntılar ise bir durum karşısındaki duygularımızı kontrol altına almaya çalıştığımızı gösterir. Öğretmene soru soran bir öğrencinin kendisinin dinlenilmediğini ya da kendisine önem verilmediğini düşündüğu durumlarda endişeye kapıldığını göstermenin simgesi olarak serçe parmağını kaşımaya başlar.

“Özellikle bir topluluk önünde konuşma yapacak kişilerin sıklıkla başvurdukları savunma hareketi ise ayakta ellerin öne kavuşturulmasıdır. Bu hareketin kişilerin güvensizliklerini ve gerginliklerini saklamaya yönelik olduğu görülür. Bunu kişiler bazen sayđı amaçlı da yapabilir” (Özkan’dan aktaran Bağcı, 2008).

2.4.2.3. Bacaklar ve Ayaklar:

Çiftınar (2011) çalışmasında; ayak ve bacakların, kişinin memnuniyetini ya da memnuniyetsizliğini, rahatlığını ya da rahatsızlığını ifade ettiğini, savunma içinde olup olmadığı gibi birçok mesajı karşımızdaki kişiye iletildiğini söyler. Bacak bacak üstüne atma hareketi, kişinin olumsuz bir durumda olduğunu ya da savunmada bulunduğunu gösterir. Bacak bacak üstüne atarak oturmak ise kişinin kendini rahat hissettiği durumlarda olur. Fakat bir sohbet ortamında kişinin bacaklarını kenetlemesi kişinin kendini iletişime kapattığını göster demiştir.

Pease (2003) çalışmasında, bacak kenetlemeleri ve bacak bacak üstüne atma konusunda farklı pozisyonlarda yorumlarda bulunmuştur. Aşağıdaki şekillerde bu pozisyonlar gösterilmiştir:

Şekil 11.1. Standart bacak bacak üstüne atma

Figure 80 *Woman showing displeasure*

Şekil 11.2. Memnuniyetsizlik gösteren kadın

Şekil 11.3. Amerikalı oturuşu

Figure 82 Arms lock the leg in place

Şekil 11.4. Bacak kollarla yerine sabitlenir Pease (1981, s.66-68).

Pease (2003) çalışmasında, kol kavuşturmanın nasıl bedenın üst kısmını korumaksa bacak bacak üstüne atmanın da jenital bölgeyi koruma girişiminden kaynaklandığını söylüyor.

Yürüyüş biçimlerimiz de kişiliğimizi yansıtır. Saygın ve Layiç (2006) çalışmasında; normal yürüyüş, büyük adımla yürüyenler, küçük adımla yürüyenler, parmak uçlarında yalpalayarak yürüyenler, sağa sola yalpalayanlar, avuçları geride yürüyenler, göğsü ileride yürüyenler, göğsü geride yürüyenler, baş arkada burun havada ve baş, boyun serbest hareketli yürüyenler diye birçok kategoriye ayırarak incelemişlerdir.

Özçelebi (1998) çalışmasında, ayaklarımızı sıkı bir biçimde sandalyenin altına doğru kenetlememizin ve sandalyenin kollarına sıkı sıkı sarılmamızın bir tedirginlik ifadesi olduğunu söylemiştir.

Altıntaş ve Çamur (2001) çalışmasında, bacakların duruş pozisyonu ile ilgili şu yorumlarda bulunmuşlardır; genellikle sol bacağının üzerine sağ bacağı düzgün bir şekilde atmanın kişinin sinirli, çekingen veya savunma tavrını gösterdiğini belirtmişlerdir. Ancak bu hareketin başka olumsuz hareketlerle birlikte bir arada kullanıldığında destekleyici bir hareket veya olumsuz yorumlanılmaması gerektiğini söylemişlerdir.

2.4.2.4. Oturma ve Oturuş Biçimleri:

Altıntaş ve Çamur (2001) oturma biçimleri konusunda şu yorumlarda bulunmuşlardır; oturma biçiminin insanın kişilik özellikleri ve iç dünyasıyla ilgili önemli bilgiler verdiğini ve oturma biçimlerini iyi anlamak için de bunu dört şekilde incelemek gerektiğini belirtmişlerdir. Bunları sandalye ve koltuk üzerinde kapladığımız alan ve beden duruşumuz, bacaklarımızı kullanım biçimimiz ve oturmak için seçtiğimiz yerdir diye ayırmışlardır. Kişinin oturma pozisyonunun ve bulunduğu alanın kişinin o andaki ruh halini yansıttığını ve bulunduğu duygu durumunun oturuş biçimiyle ifade edildiğini belirtmişlerdir.

(Dinçer'den aktaran Baş, 2010) çalışmasında, koltuğa yayılarak oturmanın hem edilgen hem de saldırgan bir durumu ifade ettiğini, edilgenliği yorumladığımızda ise kişinin kendisini koltuğa atmakta bir başka deyişle gömülmektedir. Saldırgan olma durumu açıklandığında, kişi gücünü kanıtlamak için sert bir şekilde oturmakta ve karşısındakine gözdağı vermektedir. Karşıdaki kişi bu durumdan hoşnut olmayacaktır şeklinde oturma davranışını açıklamıştır.

2.4.3. Beden Dili ve Coğrafya Dersi İlişkisi:

Coğrafya öğretimi esnasında kullanılan yöntem ve tekniklerin çeşitliliğinin yanı sıra asıl önemli olan unsurlardan birisi de öğretmenin kullandığı beden dilidir. Öğretmenin beden dilini kullanma biçiminin öğretime katkısı ve gerekliliği, üzerinde durulması gereken bir konudur.

Coğrafya dersinde 2005 yılında uygulamaya giren Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile birtakım değişiklikler yaşanmıştır. Coğrafya dersinin işlenişinde farklı yöntem ve tekniklerin kullanımı ön plana çıkmaya başlamıştır. Karabağ, vd. (2007) çalışmasında, bilim ve teknolojide yaşanan hızlı değişmelerin coğrafya biliminin temelini oluşturan mekânın algılanması ve kullanımını da etkilediğini, bu nedenle coğrafya biliminin kendini sürekli yenilediğini ve değişimlere ayak uydurduğunu belirtmişlerdir. Konu coğrafyanın okullarda öğretilmesine gelindiğinde ise pedagojik yapının takip edildiğini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin gelişimleri takip edilip buna göre ders işlenmesinin coğrafya dersini daha verimli kılacağı görülmektedir.

Özey, R., vd. (2010) çalışmasında, öğretmen-öğrenci ilişkisinin öğretimin her anında devam etmesi gerektiğinin üzerinde durarak bunun coğrafya odasına da taşınması gerektiğini,

coğrafya derslerinin coğrafya odasında olmasının dersi daha verimli hale getireceğini belirtmiştir. Coğrafya odasındaki haritalar, atlaslar, ansiklopediler, yerli ve yabancı coğrafya kitapları, deney malzemeleri, coğrafya programlarıyla donatılmış ve internete bağlı bilgisayarların ders işlenirken kullanımının coğrafya dersinin anlatımına katkı sağlayacağı vurgulanmıştır.

Öğretmenin harita kullanırken ellerini ve kollarını etkin ve doğru bir biçimde kullanması haritadan yararlanma oranını yükseltecektir. Soyut bir konuyu somutlaştırmak ve öğrenciye daha iyi anlatabilmek için deney odalarının kullanımı da coğrafya dersinde önemlidir. Soyut bir konu deney odasında nasıl anlatılır demeyin. Önemli olan bedenimizi de içine katarak olayı somutlaştırmaktır. Bir vadinin elle gösterilmesi, bir menderesin parmaklarla birlikte kolların da kullanılarak anlatılması konuyu somutlaştırmaya yetebilir. Dönenceler ve meridyenler hayali birtakım çizgilerdir. Bunları bedenimizi bir bütün olarak kullanarak ya da öğrenciyi de anlatıma katarak dersi daha zevkli ve anlaşılabilir hale getirebiliriz.

Eğitimde güdülenme ve motivasyon çok önemlidir. Öğrenmenin ilk ve en önemli şartı olan güdülenme olmadan öğrenme tamamen ve verimli bir şekilde gerçekleşemez. Bu da zaman ve emek kaybına yol açar. Sınıfın kapısını açmakla bir kalenin kapısını açmanın aynı şey olduğu söylenir. Sınıfın içinde fethetmemiz gereken öğrenciler vardır. Dolayısıyla bu öğrencileri güdülemeden ve öğrenciler derse odaklanmadan öğretime geçmenin hiçbir faydası yoktur. Öğretmen kapıyı açıp sınıfa girdiğinde ilk olarak gülümsemelidir. Çünkü sınıfa girdiğimiz ilk izlenim çok önemlidir. Öğrencinin öğretmenden aldığı bu olumlu hava dersin verimli geçeceğine dair bir sinyaldir.

Babacan (2011) çalışmasında; öğrencileri, “ayaklı risk” olarak tanımlamıştır. Türkiye’deki sınıfların belli bir standardının olmadığını söylemiştir. Okulların farklı yapılarda olduğunu, bu okulların çok seçkin de olabileceğini, kalabalık bir devlet okulu ya da bir kasaba okulu da olabileceğini ve birleştirilmiş bir sınıfa da giriyor olabileceğimizi söylemiştir. Bütün bunların aslında bilgi düzeyimizi ve kişisel niteliklerimizin ne kadar işe yaradığını görmek için bir fırsattır. Sınıfa girdiğimiz anda derse başlamanın doğru olmadığını, çünkü çocukların psikolojik olarak çoğu zaman derse hazır olmadıkları bilinen bir gerçektir.

Öğretmenin sınıftaki alanı doğru kullanması ve öğrenciye dokunması ile ilgili Babacan (2011) çalışmasında şunları söylemiştir; bir öğretmenin ders anlatırken öğrenci ile arasındaki

mesafenin 120 cm'den az olmaması gerektiğini belirtmiştir. Fakat bu alanı her zaman bulamayabileceğimizi de belirtmiştir. Öğrencilerle mesafenin çok az olduğu bir sınıf ortamında gerginliğin ve tartışmanın yaşandığını, bu durumun da verimli ders işlenmesini engellediğini belirtmiştir. Öğretmenin sınıfta ders anlatırken nasıl ve nerede durduğu da çok önemlidir. Tahtayı kullanma durumumuzun da öğretimi etkilediğini ve kullanım şeklinin derse göre değişebildiği bilinmektedir. Örneğin; coğrafya dersinde tahta kullanımı öğretmenin anlatım tarzına göre değişmektedir. Sözel anlatımın da yoğunlukta olduğu bir ders olması sebebiyle tahta kullanımı öğrencinin öğrenmesi açısından çok önemlidir. Coğrafya dersinde tahtayı kullanırken öğrencilerle aramızdaki mesafeyi iyi ayarlamalıyız. Tahtaya hafif uzaklıkta durup çok fazla yakın durmamalıyız.

Ders boyunca sadece bir noktada durmak, bu özellikle masa arkasında olur, öğrenci ile araya mesafe koymakla ilgilidir. Bu beden dili hareketimizle, öğrenci bizimle yeterince iletişime geçemez ve öğrencinin çekingen ve soğuk bir tavır takınmasına neden olur.

Eğer tahtayı kullanıyorsak sınıfa arkamızı tamamen dönmemeliyiz. Yan pozisyon olarak tahtayı kullanmalıyız. Böylece öğrencilerle göz temasını kaçırmamış oluruz. Öğrenciye bedensel temasta bulunmak da dersin işlenişini olumlu ya da olumsuz etkileyebilir. Temasın belli bir dereceye kadar olması gerektiği bilinmektedir. Dikkati dağılan bir öğrencinin omzuna hafif bir dokunuş onu derse döndürebilir. Bu dokunuş özellikle lise öğrencilerinde ileri boyutta olursa öğrencinin dikkati derse güdülenme yerine başka boyutlara taşınır.

Bir coğrafya öğretmenin ellerini ve kollarını ders anlatırken kullandığı anlamlar bir Türkçe öğretmenininkinden farklılık gösterebilir. Örneğin; Baş (2010, s.28)'ın belirttiği gibi "Dünya'nın kendi etrafında dönerken, Güneş'in de etrafında dolandığı bilgisi pek çok öğrenci tarafından algılamada soyuttur. Dönmek ve dolanmak eylemi eş zamanlı beden dili gösterimleriyle rahatlıkla açıklanabilmektedir". Bu şekilde ellerimizi ve kollarımızı da kullanarak soyut bir konuyu somut bir durumda anlatabiliriz. Beden dili açıklayıcı özelliği yanında düzenleyici özelliğe de sahiptir. Anlatılmak istenen şeyleri açık seçik bir biçimde öğrenciye anlatabiliriz.

Göz teması da öğrenci ve öğretmen arasındaki iletişimi etkilemektedir. Vural (2004) çalışmasında, öğretmenin de öğrenciyle iletişim kurarken, öğrenciye doğru yönelmiş bir beden duruşu ve ilgili yüz ifadesiyle birlikte öğrencinin gözünün içine bakması ve "ben, sen ve

anlattıklarım dinlenmeye değer” mesajını vererek, öğrencilerin benlik saygılarını artırıcı etkiler yaratabileceğini söylemiştir. Ders anlatırken öğrencilerle gözle iletişim kurma, öğrencilerin konu üzerinde dikkatlerini toplamalarını da kolaylaştıracaktır.

Öğretmenler, konunun anlaşılıp anlaşılmadığını kontrol etmek ya da öğrenci dikkatini toplamak için birtakım sorular sorar. Ancak cevaplanması için öğrenciye biraz süre tanınmalıdır. Bu bekleme süresi esnasında sabırsız tavırlar sergilememeliyiz. Böyle bir ifade içine girmemiz öğrencide baskı oluşturur. Dolayısıyla öğrenci heyecana kapılır ve söylemek istediklerini tam olarak ifade edemez.

Sınıf ortamında öğretmen açısından da öğrencinin beden dili önemlidir. Öğretmenin öğrencilerin beden dilini gözlemleyip buna göre dersi anlatması hem öğrenci hem de öğretmen açısından dersin verimli ve daha zevkli geçmesini sağlayacaktır. Babacan (2011) çalışmasında, şu yorumda bulunmuştur; öğrencinin bakışından bizi dinleyip dinlemediğini ya da bizim konuşmamızı değerli bulup bulmadığını anlayabiliriz. Öğrenci başını hafifçe yana yatırıp gözlerimizin içine bakıyorsa, “seni dinliyorum” ve bir de hafifçe tebessüm ediyorsa “seni seviyorum” ve “sana değer veriyorum” diyor. Kendisine böyle bakılan öğretmenler, öğrencilerini sıkıyordu ve bu öğretmenlerin dersleri zevkli bir şekilde geçiyordu. Bunu gören öğretmense derse daha da bağlanır ve çok daha ilgili bir şekilde anlatır.

Öğretmenin öğrencinin beden dilinin anlattıklarını da göz önünde bulundurması, dersin anlatımını ve anlaşılmasını tek taraflılıktan kurtarır. Öğretimin, öğretmen-öğrenci boyutunda bir bütün olarak ele alınmasını sağlar.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın deseni (modeli), evren ve örnekleme, veri toplanması ve analizinde kullanılan teknikler incelenmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli:

Bu araştırmada “Lise Öğrencilerinin Coğrafya Öğretmenlerinin Beden Diline Harekete Yönelik Görüşleri” incelenmiştir. Bu araştırma tarama modelinde betimsel bir araştırmadır.

3.2. Evren ve Örneklem:

Araştırmanın evrenini, 2012-2013 eğitim-öğretim yılı Yozgat ili Sorgun ilçesi, Sorgun Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Mevlüde-Ahmet Doğanay Anadolu Öğretmen Lisesi'nin 9. 10. 11. ve 12. sınıf öğrencilerinden oluşan 167 kişilik bir örneklem seçilerek anket uygulanmıştır

3.3. Verilerin Toplanması:

Araştırmada veri toplama aracı olarak, EK-1'deki anket, araştırmacı tarafından konu ile ilgili kaynakların incelenmesiyle tarama modeli olan anket formu hazırlanmıştır. Anketteki sorular, Sorgun Anadolu İmam Hatip Lisesi'ndeki ve Mevlüde-Ahmet Doğanay Anadolu Öğretmen Lisesi'ndeki toplam 167 öğrenciye uygulanmıştır.

Bu araştırmada, üç bölümden ve toplam 61 maddeden oluşan anket kullanılmıştır. Anketin birinci bölümünde, öğrencilerin öğretmenlerinin beden dilinden etkilenme dereceleri, ikinci bölümde ise coğrafya öğretmenin bu beden dilini gösterme sıklığı incelenmiştir.

3.4. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi:

Araştırmada coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerinin öğrencilerin coğrafya dersine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi amacıyla ölçek geliştirilmiştir. Ölçeğin geliştirme sürecinde yapılanlar aşağıda sıralanmaktadır.

1. Ölçek için araştırmacı tarafından 49 madde hazırlanmış ve soruların hazırlanmasından sonra geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmadan önce X uzmandan görüş alınmıştır. Uzmanlardan alınan görüşler doğrultusunda madde sayısı 49 olarak kalmıştır.
2. Anketin güvenirlik analizi için cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Elde edilen cronbach alpha güvenirlik analizi sonuçları Tablo-1’de yer almaktadır.

Tablo 1 Güvenirlik Analizi

Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
0,910	61

Cronbach alpha 0 ve 1 arasında değişmektedir. 0.80 ve üzeri cronbach alpha güvenirlik katsayısı değeri ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir. Tablo-2’de görüldüğü gibi lcek için hesaplanan cronbach alpha değeri $0.80 \leq \alpha = 0,910$ olduğundan ölçeğin oldukça güvenilir olduğu söylenebilir. Ölçeğin güvenirliği soruların uygulanmasından alınan sonuçların da güvenilir olduğunu göstermektedir.

3. Ölçeğin geçerlilik analizi için öncelikle verilerin geçerlik analizi yapmaya uygun olup olmadığı KMO ve Barlett testleriyle kontrol edilmiştir. Yapılan KMO ve Barlett Analizi sonuçları Tablo-2’ de verilmiştir.

Tablo 2 KMO Geçerlilik Analizi

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO rneklem Yeterliliği 0,783 lct).	
Bartlett's Test of Approx. Chi-Square	2919,173
Sphericity Serbestlik derecesi	496
Anlamlılık düzeyi(p değeri)	,000

Tablo 2’de görüldüğü gibi KMO testi %78.3’tr. KMO değerinin 0.50 düzeyinde anlamsız olması verilerin geçerlik analizi yapmak için uygun olduğunu göstermektedir (zdamar, 2002). Anketin yeterlilik düzeyinin 0,783 olarak çıkması anketin yeterlilik lctlerinin üzerinde olduğunu göstermektedir.

Özdamar'a (2002) göre Alfa Katsayısı:

$0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir.

$0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir.

$0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir.

$0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir. $0.783 > 0.50$ ölçek oldukça güvenilirdir. Bartlett testinin sonucunda p değeri $=0.000 < 0.05$ olduğundan veriler normal dağılım göstermektedir. KMO ve Barlett değerleri verilerin geçerlik analizi yapılması için uygun olduğunu göstermektedir.

4. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği için yapılan uygulamadan sonra SPSS 17 programı kullanılarak faktör analizi yapılmıştır. Ölçek 9 faktör altında toplanmaktadır. Ancak sadece toplam puan alınarak değerlendirme yapılacağı için faktörler adlandırılmamıştır. Uygulanan 61 maddelik ölçekte, bir faktör altında tek kalan maddeler, iki faktörde birbirine yakın değerler veren maddeler, faktör yükü $0,4'$ in altında olan sorular (5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 18, 22, 26, 27, 28) ölçekten çıkarılmış ve ölçek 49 maddeye düşürülmüştür. 49 maddenin faktör yük değerleri Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3 Faktör Yükleri

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
s3a	.832								
s2a	.773								
s4a	.764								
s1a	.763								
s17b		.787							
s16b		.745							
s13b		.715							
s15b		.683							
s14b		.676							

s1b	.838		
s2b	.778		
s3b	.777		
s4b	.701		
s15a	.820		
s14a	.811		
s16a	.745		
s13a	.657		
s17a	.604		
s24b		.861	
s25b		.839	
s21b			.623
s20a			.621
s19b			.606
s21a			.548
s19a			.538
s20b			.450
s24a			.770
s25a			.637
s23b			.780
s23a			.643
s11a			.804
s11b			.551

Tablo 3'te görüldüğü gibi ölçek 9 boyuttan (faktör) oluşmaktadır. Her bir maddeye yönelik faktör yük değerleri 0.45'in üzerindedir.

5. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizi sonuçları, ölçeğin öğretmenlerin beden dili hareketlerinin öğrenci görüşlerine göre kullanım düzeyleri ölçmek için uygun olduğunu göstermiştir. Ölçek son haliyle 49 maddeden oluşmaktadır ve %'li likert tipindedir. Uygulanması 15 dakika sürmektedir.

Toplanan verilerin çözümlenmesinde betimsel istatistik teknikleri (frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma) uygulanmıştır. Daha sonra elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Elde edilen veriler yorumlanırken sizin genel olarak beden dilinden etkilenme dereceniz sorusunda aşağıdaki kodlama biçimi kullanılmıştır;

Tablo 4 Kodlama Biçimleri

Olumlu maddelerde	Olumsuz maddelerde
Son Derece Olumlu (5)	Son Derece Olumsuz (5)
Olumlu (4)	Olumsuz (4)
Ne Olumlu Ne Olumsuz (3)	Ne Olumlu Ne Olumsuz (3)
Olumsuz (2)	Olumlu (2)
Son Derece Olumsuz (1)	Son Derece Olumlu (1)

Elde edilen veriler yorumlanırken sizin coğrafya öğretmenizin beden dilini kullanma sıklığı sorusunda aşağıdaki kodlama biçimi kullanılmıştır;

Tablo 5 Beden Dilini Kullanma Sıklığı

Olumlu maddelerde	Olumsuz maddelerde
Hiç (1)	Her Zaman (1)
Ara Sıra (2)	Sık Sık (2)
Orta Sıklıkta (3)	Orta Sıklıkta (3)
Sık Sık (4)	Ara Sıra (4)
Her Zaman (5)	Hiç (5)

Ölçek;

- 1- Veriler aralıklı ya da oransal olmalıdır.
- 2- Veriler normal dağılıma uymalıdır.
- 3- Grupların varyansları eşit olmalıdır.

Normallik varsayımları sağlandığından 1. alt problemleri analiz ederken bağımsız örnek t testini kullandım. İki'den fazla bağımsız grup olan 2. 3. alt problemlerini test ederken Tek Yönlü ANOVA testini kullandım ve arasında farklılık olan grupları tespit etmek için Tukey test istatistiğinden yararlandım. ANOVA testini kullanırken cinsiyet, sınıf, lise türü, öğrencilerin beden dili hareketlerini kullanma sıklıkları, öğrencilerin kendileriyle iletişim kurulduklarında beden diline dikkat etme sıklıkları bağımsız değişkeni nitelendirir. Diğer sorular analizde bağımlı değişken olarak ele alınmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda ortaya çıkan puan değerleri yüzdeler olarak ortaya konulacaktır. Her maddeye ait puan ortalaması da hesaplamaya katılarak ortalama değer hakkında daha net bilgi edinilmesine katkı sağlanacaktır. Bu bulgular tablolarla gösterilecektir. Bu araştırmada 5’li Likert ölçeği uygulanmıştır.

Öğrencilerden araştırmaya yönelik ifadeler için 5 seçenekten oluşan değerlendirme kriterlerinden birisini işaretlemeleri istenmiştir. “Son Derece Olumsuz” ve ”Hiç seçeneği 1 puan, “Olumsuz” ve “Ara Sıra” seçeneği 2 puan, “Ne Olumlu Ne olumsuz” ve “ Orta Sıklıkta” seçeneği 3 puan, “Olumlu” ve “Sık Sık” seçeneği 4 puan, ”Son Derece Olumlu” ve ”Her Zaman” seçeneği 5 puan olarak belirlenmiştir. Sonuçların hangi düzeyde olduğunun yorumlanabilmesi için gruplandırma yapılmıştır.

Gruplandırmada en yüksek puan olan 5 puandan, en düşük puan olan 1 puan çıkarılmış ($5-4=1$), elde edilen sonuç 5 kriter olduğu için 5’ e bölünmüş ($4-5=0.80$) bulunan bu değer, grup aralığı olarak belirlenerek en küçük değer olan 1’e eklenmiş ve grup aralıkları oluşturulmuştur ($1.00+0.80=1.80$, $1.80+0.80=2.60$, $2.60+0.80=3.40$, $3.40+0.80=4.20$, $4.20+0.80=5.00$).

- $X_1=1.00-1.79$ puan aralığı beden dilinden etkilenme derecesinin “Son Derece Olumsuz” ve beden dilini gösterme sıklığının “Hiç” düzeyinde olduğunu,
- $X_2=1.80-2.59$ puan aralığı beden dilinden etkilenme derecesinin “Olumsuz” ve beden dilini gösterme sıklığının “Ara Sıra” düzeyinde olduğunu,
- $X_3=2.60-3.39$ puan aralığı beden dilinden etkilenme derecesinin “Ne Olumlu Ne olumsuz” ve beden dilini gösterme sıklığının “Orta Sıklıkta” düzeyinde olduğunu,
- $X_4=3.40-4.19$ puan aralığı beden dilinden etkilenme derecesinin “Olumlu” ve beden dilini gösterme sıklığının “Sık Sık” düzeyinde olduğunu, $X_5=4.20-5.00$

puan aralığı beden dilinden etkilenme derecesinin “Son Derece Olumlu” ve beden dilini gösterme sıklığının “Her Zaman” düzeyinde olduğunu gösterdiği kabul edilmiştir.

4.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilere Ait Kişisel Bilgiler:

Araştırmaya katılan 167 öğrencinin cinsiyet, sınıf, lise türü konularında dağılımları yüzde olarak incelenmiştir.

Tablo 6 Öğrencilerin Cinsiyetlere Göre Dağılımları

Cinsiyet	n	%
Kız	105	62,9
Erkek	62	37,1
Toplam	167	100,0

Tablo 6'da da görüldüğü gibi araştırmaya katılan 167 coğrafya öğrencinin %62,9'sı kadın, %37,1'ü erkektir.

Tablo 7 Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Dağılımları

Okul Türleri	n	%
Genel Lise	5	3
Anadolu Lisesi	40	24
Fen Lisesi	4	2,4
Meslek Lisesi	65	38,9
Öğretmen Lisesi	53	31,7
Toplam	167	100,0

Tablo 7'de de görüldüğü gibi katılan 167 öğrencinin okul türleri incelendiğinde; %3'nün genel lise, %24'nün Anadolu lisesi, %2,4'nün fen lisesi, %38,9'nun meslek lisesi ve %31,7'sinin öğretmen lisesinde öğrenimine devam ettikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 8 Öğrencilerin Okudukları Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımları

Sınıf	n	%
9. Sınıf	28	16,8
10. Sınıf	80	47,9
11. Sınıf	24	14,4
12. Sınıf	35	21
Toplam	167	100,0

Tablo 8'de de görüldüğü gibi katılan 167 öğrencinin okudukları sınıf düzeyleri incelendiğinde; öğrencilerin %16,8'nin 9. sınıf, %47,9'nun 10. sınıf, %14,4'nün 11. Sınıf, %21'sinin ise 12. sınıfta okudukları belirlenmiştir.

Tablo 9 Öğrencilerin Başkalarıyla Konuşurken Beden Dilini Kullanma Sıklığına Göre Dağılımları

Sıklık	n	%
Her Zaman	27	16,2
Sık Sık	34	20,4
Orta Sıklık	61	36,5
Arasıra	39	23,4
Hiçbir Zaman	6	3,6
Toplam	167	100,0

Tablo 9'da da görüldüğü gibi katılan 167 öğrenci başkalarıyla konuşurken beden dilini kullanma sıklıkları incelendiğinde; %16,2'sin her zaman, %20,4'nün sık sık, %36,5'nin orta sıklıkta, %23,4'nün ara sıra beden dilini kullandığı, %3,6'sının ise hiçbir zaman beden dilini kullanmadığı görülmektedir. Verilere bakarak, öğrencilerin çoğunluğunun karşısındaki kişi ile iletişime geçtiğinde beden dilini orta sıklıkta kullandığını ancak beden dilini iletişim sırasında

kullanmayanların da azımsanamayacak kadar çok olduğu görülmektedir. Bu durum öğrencilerin beden dili hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıklarını göstermektedir.

Tablo 10 Öğrencilerin Kendileriyle Konuşanların Beden Diline Dikkatine Göre Dağılımları

Dikkat Etme	n	%
Her zaman	34	20,4
Sık sık	40	24
Orta sıklık	38	22,8
Ara sıra	45	26,9
Hiçbir zaman	10	6,0
Toplam	167	100,0

Tablo 10'da da görüldüğü gibi katılan 167 öğrenci kendileriyle konuşanların beden diline dikkatleri incelendiğinde %20,4'ü her zaman dikkat etmekte, %24'ü sık sık dikkat etmekte, %22,8'i orta sıklıkta, %26,9'u ara sıra beden diline dikkat etmektedir, %6'sı ise hiçbir zaman karşısında konuşan kişinin beden diline dikkat etmemektedir. Öğrencilerin, büyük bir çoğunluğu orta sıklıkta ve ara sıra, karşındaki kişiyle iletişime geçtiğinde beden diline dikkat ettikleri görülmektedir.

4.2. Birinci Alt Amaçlara Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf ortamında öğretmenlerin *beden dili* hareketlerine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Öğrencilere göre sınıf ortamında öğretmenlerin *beden dili* hareketlerine ilişkin görüşleri aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 11 Öğrencilerin Sınıf Ortamında Öğretmenlerinin Beden Dili Hareketlerine İlişkin Görüşlerine Göre Dağılımları (Beden Dili Hareketleri)

Grup Aralıkları	n	%
Son Derece Olumsuz	25	15
Olumsuz	101	60,5
Ne Olumlu Ne Olumsuz	38	22,8
Kayıp	3	1,8
Toplam	167	100,0

Tablo 11'de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf ortamında coğrafya öğretmenlerin *beden dili* hareketlerine ilişkin görüşleri incelendiğinde öğrencilerin %15'i coğrafya öğretmenlerinin beden dilinden son derece olumsuz etkilenmektedir, %60,5' olumsuz etkilenmektedir, %22,8'i ise ne olumlu ne olumsuz etkilenmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %1,8'i coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerinden etkilenme derecesi konusunda fikir belirtmemiştir. Öğrencilerin hiçbiri coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerinden olumlu veya son derece olumlu şekilde etkilenmemiştir. Öğrencilerin, öğretmenlerinin beden dili hareketlerinden olumsuz etkilenmeleri öğretmenin kişiliğine ve deneyimine göre değişebilir. Öğrencilerin öğretmenlerinin beden diline yönelik görüşleri, öğrencinin kişiliğine göre de değişkenlik gösterdiği söylenebilir.

Tablo 12 Öğrencilerin Sınıf Ortamında Öğretmenlerinin Beden Dili Hareketlerine İlişkin Görüşlerine Göre Dağılımları (Beden Dili Sıklığı)

Grup Aralıkları	n	%
Hiç	34	20,4
Ara sıra	105	62,9
Orta Sıklıkta	21	12,6
Kayıp	7	4,2
Toplam	167	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf ortamında coğrafya öğretmenlerinin *beden dili* hareketlerine ilişkin görüşleri incelendiğinde öğrencilerin % 20,4'ü coğrafya öğretmeninin beden dili gösterme sıklığını hiç olarak, % 62,9'u beden dilini gösterme sıklığını ara sıra olarak, % 12,6'sı ise öğretmenin orta sıklıkta beden dilini kullandığını belirtmektedir. Öğrencilerin % 4,2'si coğrafya öğretmenlerinin beden dilini kullanma sıklığı konusunda fikir belirtmemiştir. Öğrencilerin hiçbiri coğrafya öğretmenlerinin beden dilini kullanma sıklılığını sık sık veya her zaman olarak düşünmemektedir. Öğrencilerin görüşlerine göre coğrafya öğretmenlerinin beden dilini gösterme sıklığı, çoğunlukta ara sıra olarak işaretlenmiştir. Öğretmenin beden dilini gösterme sıklığı konuya göre değişebilmektedir.

4.3. İkinci Alt Amaçlara Yönelik Bulgular:

Öğrencilerin cinsiyetleri coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşlerini etkilemekte midir?

Tablo 13 Öğrencilerin Cinsiyetleriyle Coğrafya Öğretmenlerinin Beden Dili Hareketlerine Yönelik Görüşleri Arasındaki İlişkinin Bağımsız Örnek t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	SH	SD	t	p
Toplam	Kız	105	181,304	35,501	3,464	165	-2,657	.009*
Tutum	Erkek	62	196,129	33,699	4,276			

*p<0,05

Kız ve erkek öğrencilerin coğrafya öğretmenlerinin beden diline hareketlerine yönelik görüşlerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği bağımsız örnek t testi sonucu tespit edilmiştir ($t_{(165)}$, $p < 0.05$). Cinsiyeti erkek olan öğrencilerin coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşleri ($X_{(ort)} = 196,129$), cinsiyeti kız olan öğrencilerin coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşlerine göre ($X_{(ort)} = 181,304$) daha olumludur.

4.4. Üçüncü Alt Amaçlara Yönelik Bulgular:

Öğrencilerin okudukları sınıf düzeyinin coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşlerini etkilemekte midir?

Tablo 14 Öğrencilerin Okudukları Sınıf Düzeyinin Coğrafya Öğretmenlerinin Beden Dili Hareketlerine Yönelik Görüşleri Arasındaki İlişkinin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

	KT	SD	KO	F Değeri	p Değeri
Gruplar arası	7275,415	3	2425,138	1,962	,122*
Gruplar içi	201518,453	163	1236,310		
Toplam	208793.868	166			

*p>0,05

Coğrafya öğrencilerinin okudukları sınıflar, coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılığa sebep olmamıştır ($F_{(3,163)}=1,962, p=0,122 > 0,05$).

Buna göre öğrencilerin okudukları sınıfların 9. Sınıf, 10. Sınıf, 11. Sınıf, 12. Sınıf olması coğrafya öğretmenlerini beden dili hareketlerine yönelik görüşlerini etkilememiştir.

Bulgu 1: Öğrencilerin okudukları lise türü coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşlerini etkilemekte midir?

Tablo 15 Öğrencilerin Okudukları Lise Türünün Coğrafya Öğretmenlerinin Beden Dili Hareketlerine Yönelik Görüşleri Arasındaki İlişkinin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

	KT	SD	KO	F Değeri	p Değeri
Gruplar arası	653,393	4	163,348	3,437	,01*
Gruplar içi	7698,362	162	47,521		
Toplam	8351,755	166			

* $p < 0,05$

Coğrafya öğrencilerinin okudukları lise türleri coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılığa sebep olmuştur ($F_{(4,162)}=3,437, p=0,01 < 0,05$).

Öğrencilerin lise türlerindeki farklılık, coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşlerini etkilemiştir.

Tablo 16 Coğrafya Öğretmenlerinin Beden Dili Hareketlerine Yönelik Görüşleri Arasındaki Farklılığa Sebep Olan Lise Türlerinin Dağılım İstatistikleri.

	N	$\bar{x}$	SS	SH
Genel Lise	5	28,68	9,542	4,276
Anadolu Lisesi	40	36,31	6,111	0,966
Fen Lisesi	4	34,70	12,316	6,158

Öğretmen Lisesi	53	39,32	5,535	0,760
Meslek Lisesi	65	37,24	7,734	0,959
Toplam	167	37,36	7,093	0,548

Anadolu öğretmen lisesinde okuyan öğrenciler ile genel lisede okuyan öğrencilerin coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark gözlenmiştir ($p=0,01<0,05$).

Anadolu öğretmen lisesinde okuyan öğrencilerin coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik tutumları ($X_{(ort)}=39,32$) genel lisede ($X_{(ort)}=28,68$), Anadolu lisesinde ($X_{(ort)}=36,31$), fen lisesinde ($X_{(ort)}=34,70$) ve meslek lisesinde ($X_{(ort)}=37,24$) okuyan öğrencilere göre daha olumludur.

Bulgu 2: Öğrencilerin kendileriyle iletişim kurulduğu zaman beden diline dikkat etme sıklıkları coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşlerini etkilemekte midir?

Tablo 17 Öğrencilerin Kendileriyle İletişim Kurulduğu Zaman Beden Diline Dikkat Etme Sıklıklarıyla Coğrafya Öğretmenlerinin Beden Dili Hareketlerine Yönelik Görüşleri Arasındaki İlişkinin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

	KT	SD	KO	F Değeri	p Değeri
Gruplar arası	240,111	4	60,028	1,199	0,313*
Gruplar içi	8111,644	162	50,072		
Toplam	8351,755	166			

* $p>0,05$

Öğrencilerin kendileriyle iletişim kurulduğu zaman beden diline dikkat etme sıklıkları coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılığa sebep olmamıştır ($F_{(4,162)}=1,199, p=0,313>0,05$).

Buna göre öğrencilerin kendileriyle iletişim kurulduğu zaman beden diline dikkat etme sıklıklarının her zaman, sık sık, orta sıklıkta, ara sıra, hiçbir zaman olması, coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşlerini etkilememiştir.

Bulgu 3: Öğrencilerin beden dilini kullanma sıklıkları coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşlerini etkilemekte midir?

Tablo 18 Öğrencilerin Beden Dilini Kullanma Sıklıkları ile Öğretmenlerinin Beden Dili Hareketlerine Yönelik Görüşleri Arasındaki İlişkinin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

	KT	SD	KO	F Değeri	p Değeri
Gruplar arası	1147,637	4	286,909	6,452	0,00*
Gruplar içi	7204,117	162	44,470		
Toplam	8351,755	166			

*p<0,05

Öğrencilerinin beden dilini kullanma sıklıkları coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılığa sebep olmuştur. ($F_{(4,162)}=6,452, p=0,00<0,05$)

Öğrencilerin beden dilini kullanma sıklıklarındaki farklılık, coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşlerini etkilemiştir.

Tablo 19 Öğrencilerin Coğrafya Öğretmenlerinin Beden Dili Hareketlerine Yönelik Görüşleri Arasındaki Farklılığa Sebep Olan Beden Dilini Kullanma Sıklıkları Dağılımı İstatistikleri

	N	$\bar{X}$	SS	SH
Her Zaman	27	35,79	5,704	1,097
Sık Sık	34	40,05	6,717	1,151
Orta Sıklık	61	39,26	5,522	0,707
Arasıra	39	33,51	8,734	1,398
Hiçbir Zaman	6	34,83	5,293	2,161

Toplam	167	37,36	7,093	0,548
---------------	-----	-------	-------	-------

Beden dilini sık sık, orta sıklıkta ve ara sıra kullanan öğrencilerin arasında coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik tutumları açısından anlamlı bir fark gözlenmiştir ($p=0,00<0.05$).

Beden dilini sık sık kullanan öğrencilerin coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik tutumları ($X_{(ort)}=40,05$), beden dilini orta sıklıkta kullananlara göre ($X_{(ort)}=39,26$), her zaman kullananlara göre ($X_{(ort)}=35,79$), ara sıra kullananlara göre ($X_{(ort)}=34,70$) ve beden dilini hiçbir zaman kullanmayanlara göre ($X_{(ort)}=34,83$) daha olumludur.

Tablo 20 Öğrencilerin Beden Dilinden Etkilenme Derecelerinin Yüzdeler ve Frekans Değerleri Tablosu

Sorular	Kayıp		Son Derece Olumsuz		Olumsuz		Ne Olumlu Ne Olumsuz		Olumlu		Son Derece Olumlu		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Fiziki coğrafya konularının anlatımında öğretmenimiz el-kol hareketlerini daha çok kullanır.	4	2,4	5	3	5	3	36	21,6	83	47,9	34	20,4	167	100,0
Beşeri coğrafya konularının anlatımında öğretmenimiz yüz hareketlerini daha çok kullanır.	4	2,4	3	1,8	21	12,6	39	23,4	66	39,5	34	20,4	167	100,0
Ülkeler coğrafyası konularını öğretmenimiz anlatırken el-kol hareketlerini daha çok kullanır.	3	1,8	6	3,6	13	7,8	32	19,2	76	45,5	37	22,2	167	100,0
Türkiye coğrafyası konularını öğretmenimiz anlatırken ellerini daha çok kullanır.	3	1,8	4	2,4	10	6	42	25,1	68	40,7	40	24	167	100,0
Öğretmenimiz bizimle selamlaşarak derse başlar.	5	3	4	2,4	9	5,4	8	4,8	43	25,7	98	57,8	167	100,0
Öğretmenimiz, öğrencisinin söylediklerine müdahale etmek istediğinde elini açarak dur işareti yapar.	6	3,6	10	6	25	15	35	21	46	27,5	45	26,9	167	100,0
Öğrencisinin söylediklerini kabul etmediğinde öğretmenimiz, işaret parmağını sağa sola hareket ettirir.	4	2,4	29	17,4	27	16,2	47	28,1	41	24,6	19	11,4	167	100,0

Dikkati ve sessizliği sağlamak amacıyla retmenimiz aramızda dolaşır.	6	3,6	6	3,6	16	9,6	20	12	54	32,3	65	38,9	167	100,0
retmenimiz, dikkati ve sessizliği sağlamak için bizimle gözle iletişim kurar.	5	3	4	2,4	12	7,2	24	14,4	59	35,3	53	37,7	167	100,0
retmenimiz, dikkati ve sessizliği sağlamak için el kol hareketlerini kullanır.	2	1,2	9	5,4	23	13,8	29	17,4	55	32,9	49	29,3	167	100,0
retmenimiz dersi anlatırken bizimle göz teması kurar.	11	6,6	2	1,2	10	6	14	8,4	46	27,5	84	50,3	167	100,0
Yüz ifadeleri ile retmenimiz hoşnutluğunu belli eder.	6	3,6	3	1,8	11	6,6	16	9,6	43	27,5	88	52,7	167	100,0
Yüz ifadeleri ve davranışlarıyla retmenimiz yorgunluğunu belli eder.	9	5,4	20	12	18	10,8	46	27,5	25	15	49	29,3	167	100,0
retmenimiz yüz ifadeleriyle bıkkınlığını belli eder.	6	3,6	27	16,2	26	15,6	37	22,2	36	21,6	35	21	167	100,0
retmenimiz yüz ifadeleriyle düşünceli olduğunu belli eder.	4	2,4	17	10,2	25	15	45	26,9	40	24	36	21,6	167	100,0
retmenimiz yüz ifadeleriyle kızgınlığını belli eder.	6	3,6	13	7,8	31	18,6	26	15,6	44	26,3	47	28,1	167	100,0
Kızdığında retmenimiz kaşlarını çatar.	11	6,6	22	13,2	26	15,6	47	28,1	23	18,8	38	22,8	167	100,0
retmenimiz bize kızdığında başını sallar.	11	6,6	25	15	32	19,2	51	30,5	27	16,2	21	12,6	167	100,0

Öğretmenimiz bize sınırlendiği zaman ani bir hareketle kollarını sallar.	15	9	19	11,4	35	21	48	28,7	21	12,6	29	17,4	167	100,0
Bizimle konuşurken öğretmenimiz yakın durmayı tercih eder.	9	5,4	15	9	13	7,8	30	18	52	31,1	48	28,7	167	100,0
Öğretmenimiz bizi uyararak istediğinde bize yaklaşır.	9	5,4	6	3,6	18	10,8	41	24,6	59	35,3	34	20,4	167	100,0
Doğru cevap verdiğimizde öğretmenimiz “evet” şeklinde başını öne eğerek onaylar.	12	7,2	8	4,8	8	4,8	36	21,6	33	19,8	70	41,9	167	100,0
Yanlış cevap verdiğimizde öğretmenimiz “hayır” şeklinde başını arkaya kaldırarak veya sağa sola sallayarak onaylamaz.	8	4,8	17	10,2	26	15,6	31	18,6	40	24	45	26,9	167	100,0
Öğretmenimiz bizleri yüzümüze bakarak dinler.	14	8,4	8	4,8	3	1,8	19	11,4	37	22,2	86	51,5	167	100,0
Öğretmenimiz bizi dinlerken “anlıyorum” veya “devam et” anlamında başını hareket ettirir.	15	9	9	5,4	15	9	18	10,8	42	25,1	68	40,7	167	100,0
Öğretmenimiz düşünceli olduğu zaman gözleri yere çevrilmiş, elleri arkasında bağlı bir konumda hareket eder.	10	6	31	18,6	24	14,4	41	24,6	28	16,8	33	19,8	167	100,0
Öğretmenimiz kızdığı anda ellerini göğsünde kavuşturarak kızgınlığını ifade eder.	12	7,2	39	23,9	25	15	37	22,2	27	16,2	27	16,2	167	100,0

Öğretmenimiz dikkat çekmek istediğinde elindeki kalem ya da benzeri bir nesneyi sert bir hareketle masanın üzerine koyar.	10	6	42	25,1	31	18,6	37	22,2	24	14,4	23	13,8	167	100,0
---	----	---	----	------	----	------	----	------	----	------	----	------	-----	-------

4.5. Anket Sorularının Yorumlanması:

1. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %2,4'nün fiziki coğrafya konularının anlatımında öğretmenimiz el-kol hareketlerini daha çok kullanır sorusuna cevap vermemişken, %3'nün son derece olumlu ve olumsuz bulmuş, %21,6'sının ne olumlu ne olumsuz, %47,9'nun olumlu, %20,4'ü ise son derece olumlu bulmuştur. Bu duruma bakılarak öğrencilerin çoğunluğunun coğrafya öğretmenlerinin fiziki coğrafya konularını anlatırken kullandığı el ve kol hareketlerinden olumlu etkilendiğini belirtmişlerdir. Bu da öğrenmenin verimli bir şekilde geçtiğini gösterebilir

2. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %2,4'nün beşeri coğrafya konularının anlatımında öğretmenimiz yüz hareketlerini daha çok kullanır. Sorusuna cevap vermemişken, %1,8'nin son derece olumsuz, %12,6'sı olumsuz bulmuş, %23,4'ü ne olumlu ne olumsuz, %39,5' i olumlu, %20,4' ü son derece olumlu bulmuştur. Öğretmenin kullandığı yüz hareketlerinin, beşeri coğrafya konularının anlatımında kullanılması öğrenciler üzerinde çoğunlukla olumlu bir izlenim bırakmıştır.

3. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %1,8'i ülkeler coğrafyası konularını öğretmenimiz anlatırken, el-kol hareketlerini daha çok kullanır sorusunu şu şekilde cevaplamışlardır; %3,6'sı son derece olumsuz, %7,8'i olumsuz bulmuş, %19,2'si ne olumlu ne olumsuz, %45,5'i olumlu ve %22,2'si son derece olumlu bulmuştur.

4. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %1,8'i Türkiye coğrafyası konularını öğretmenimiz anlatırken ellerini daha çok kullanır sorusuna cevap vermemişken, %2,4'ü son derece olumsuz, %6'sı olumsuz bulmuştur. %25,1'i ne olumlu ne olumsuz, %40,7'si olumlu ve %24'ü ise son derece olumlu bulmuştur. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun öğretmenin Türkiye coğrafyası konularını anlatırken ellerini kullanması hakkındaki görüşleri olumlu olmuştur.

5. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %3'ü öğretmenimiz bizimle selamlaşarak derse başlar sorusuna cevap vermemişken, %2,4'ü son derece olumsuz, %5,4'i olumsuz bulmuş, %4,8'i ne olumlu ne olumsuz, %25,7'si olumlu, %58,7'si son derece olumlu bulmuştur.

6. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %3,6'sı öğretmenimiz, öğrencisinin söylediklerine müdahale etmek istediğinde elini açarak dur işareti yapar sorusuna cevap vermemişken, %6'sı son derece olumsuz, %15'i olumsuz bulmuş, %21'i ne olumlu ne olumsuz, %27,5'i olumlu, %26,9'u son derece olumlu bulmuştur.

7. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %2,4'ü öğrencisinin söylediklerini Kabul etmediğinde öğretmenimiz, işaret parmağını sağa sola hareket ettirir. Sorusuna cevap vermemişken, %17,4'ü son derece olumsuz, %16,2'si olumsuz bulmuş, %28,1'i ne olumlu ne olumsuz, %24,6'sı olumlu, %11,4'ü son derece olumlu bulmuştur. Coğrafya öğretmenin bir şeyi kabul etmediğinde işaret parmağını sağa sola hareket ettirmesinin öğrenciler tarafından çoğunlukla olumlu bulunduğu tespit edilmiştir.

8. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %3,6'sı dikkati ve sessizliği sağlamak amacıyla öğretmenimiz aramızda dolaşır sorusuna cevap vermemişken, %3,6'sı son derece olumsuz, %9,6'sı olumsuz bulmuştur. %12'si ne olumlu ne olumsuz, %32,3'ü olumlu ve %38,9'u ise son derece olumlu bulmuştur. Öğrencilerin, coğrafya öğretmenin dikkati ve sessizliği sağlamak için aralarında dolaşmalarını büyük çoğunluğu olumlu bulmuştur. Bu durum dikkati ve sessizliği sağlamak için aralarında dolaşılmasının etkisinin olumlu yönde olduğunu gösterebilir.

9. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %3'ü öğretmenimiz, dikkati ve sessizliği sağlamak için bizimle gözle iletişim kurar sorusuna cevap vermemişken, %2,4'ü son derece olumsuz, %7,2'si olumsuz bulmuş, %14,4'ü ne olumlu ne olumsuz, %35,3'ü olumlu, %37,7'si son derece olumlu bulmuştur. Öğrencilerin coğrafya öğretmenin ders esnasında dikkati ve sessizliği sağlamak için göz iletişimi kurması hakkındaki görüşleri, öğrenciler tarafından çoğunlukla olumlu bulunmuştur. Bu da bu beden dili hareketinin öğretimi olumlu etkilediği söylenebilir.

10. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %1,2'si öğretmenimiz, dikkati ve sessizliği sağlamak için el kol hareketlerini kullanır sorusuna cevap vermemişken, %5,4'ü son derece olumsuz, %13,8'i olumsuz bulmuş, %17,4'ü ne olumlu ne olumsuz, %32,9'u olumlu, %29,3'ü son derece olumlu bulmuştur. Öğrencilerin coğrafya öğretmenin göstermiş olduğu bu hareketi çoğunlukla olumlu buldukları görülmüştür.

11. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %6,6'sı öğretmenimiz dersi anlatırken bizimle göz teması kurar sorusuna cevap vermemişken, %1,2'si son derece olumsuz, %6'sı olumsuz bulmuş, %8,4'ü ne olumlu ne olumsuz, %27,5'i olumlu, %50,3'ü son derece olumlu bulmuştur. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun olumlu yönde cevap vermesi, coğrafya öğretmenin göstermiş olduğu bu beden dili hareketinin öğrencileri olumlu yönde etkilediğini gösterebilir.

12. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %3,6'sı yüz ifadeleri ile öğretmenimiz hoşnutluğunu belli eder sorusuna cevap vermemişken, %1,8'i son derece olumsuz, %6,6'sı olumsuz bulmuş, %9,6'sı ne olumlu ne olumsuz, %25,7'si olumlu, %52,7'si son derece olumlu bulmuştur. Coğrafya öğretmenin göstermiş olduğu bu harekete yönelik öğrenci görüşleri çoğunlukla olumlu olmuştur. Bu hareketten öğrencilerin olumu etkilendiği söylenebilir.

13. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %5,4'ü yüz ifadeleri ve davranışlarıyla öğretmenimiz yorgunluğunu belli eder sorusuna cevap vermemişken, %12'si son derece olumsuz, %10,8'i olumsuz bulmuş, %27,5'i ne olumlu ne olumsuz, %15'i olumlu, %29,3'ü son derece olumlu bulmuştur. Coğrafya öğretmenin yüz ifadesi ile yorgunluğunu ifade etmesi sorusuna öğrencilerce verilen cevaplara bakarak, öğrencilerin bu beden dili hareketini çoğunlukla olumlu olarak algıladıkları görülür. Bu da öğretmenin yorgunluğunu ifade etme şeklinin öğrenciler tarafından olumlu bulunduğunu gösterebilir.

14. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %3,6'sı öğretmenimiz yüz ifadeleriyle bıkkınlığını belli eder sorusuna cevap vermemişken, %16,2'si son derece olumsuz %15,6'sı olumsuz bulmuş, %22,2'si ne olumlu ne olumsuz, %21,6'sı olumlu, %21'i son derece olumlu bulmuştur. Coğrafya öğretmenin gösterdiği bu beden dili hareketlerine yönelik öğrencilerin görüşünde belli bir cevapta yığılma görülmemektedir. Bu da öğrencilerin bu davranışlardan farklı olarak etkilendiklerini gösterebilir.

15. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %2,4'ü öğretmenimiz yüz ifadeleriyle düşünceli olduğunu belli eder sorusuna cevap vermemişken, %10,2'si son derece olumsuz %15'i olumsuz bulmuş, %26,9'u ne olumlu ne olumsuz, %24'ü olumlu, %21,6' sı son derece olumlu bulmuştur. Coğrafya öğretmenin yüz ifadeleri ile düşünceli olduğunu belli etmesi, öğrencilerin görüşünü çoğunlukla ne olumlu ne de olumsuz olarak etkilemiştir. Bu da öğretmenin yüz ifadesinin bu şekilde olmasının öğrenci için çok fazla anlam ifade etmediğini gösterebilir.

16. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %3,6'sı öğretmenimiz yüz ifadeleriyle kızgınlığını belli eder sorusuna cevap vermemişken, %7,8'i son derece olumsuz %18,6'sı olumsuz bulmuş, %15,6'sı ne olumlu ne olumsuz, %26,3'sı olumlu, %28,1'i son derece olumlu bulmuştur.

17. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %6,6'sı kızdığında öğretmenimiz kaşlarını çatar sorusuna cevap vermemişken, %13,2'si son derece olumsuz %15,6'sı olumsuz bulmuş,

%28,1'i ne olumlu ne olumsuz, %13,8'i olumlu, %22,8'i son derece olumlu bulmuştur. Öğrencilerin öğretmenlerinin sergilediği bu beden dili hareketine yönelik görüşleri çoğunlukla ne olumlu ne de olumsuz yönde olmuştur. Bu da coğrafya öğretmenin kızgınlığını ifade etme şeklinin öğrencileri çok fazla etkilemediğini gösterebilir.

18. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %6,6'sı öğretmenimiz bize kızdığında başını sallar sorusuna cevap vermemişken, %15'i son derece olumsuz %19,2'si olumsuz bulmuş, %30,5'si ne olumlu ne olumsuz, %16,2'si olumlu, %12,6'sı son derece olumlu bulmuştur. Coğrafya öğretmenin kızgınlığını ifade etmek için başını sallaması hareketinin, öğrencilerce çoğunlukla ne olumlu ne de olumsuz yönde bulunması bu hareketin öğrencileri çok fazla etkilemediğini gösterebilir.

19. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %9'u öğretmenimiz bize sinirlendiği zaman ani bir hareketle kollarını sallar sorusuna cevap vermemişken, %11,4'ü son derece olumsuz %21'i olumsuz bulmuş, %28,7'si ne olumlu ne olumsuz, %12,6'sı olumlu, %17,4'ü son derece olumlu bulmuştur. Coğrafya öğretmenin gösterdiği bu harekete yönelik öğrenci görüşleri oranlarının çoğunlukla dengeli dağıldığı söylenebilir.

20. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %5,4'ü bizimle konuşurken öğretmenimiz yakın durmayı tercih eder. Sorusuna cevap vermemişken, %9' ü son derece olumsuz %7,8'i olumsuz bulmuş, %18'i ne olumlu ne olumsuz, %31,1'i olumlu, %28,7'si son derece olumlu bulmuştur. Öğrencilerin büyük kısmı bu hareketi olumlu bulmuştur. Bu da gösterilen hareketin öğrenciyi olumlu etkilediğini gösterebilir.

21. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %5,4'ü öğretmenimiz bizi uyarmak istediğinde bize yaklaşır sorusuna cevap vermemişken, %3,6'sı son derece olumsuz %10,8'i olumsuz bulmuş, %24,6'sı ne olumlu ne olumsuz, %35,3'ü olumlu, %20,4'ü son derece olumlu bulmuştur.

22. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %7,2'si doğru cevap verdiğimizde öğretmenimiz “evet” şeklinde başını öne eğerek onaylar sorusuna cevap vermemişken, %4,8'i son derece olumsuz %4,8'i olumsuz bulmuş, %21,6'sı ne olumlu ne olumsuz, %19,8'i olumlu, %41,9'u son derece olumlu bulmuştur. Coğrafya öğretmenin göstermiş olduğu bu harekete yönelik öğrenci görüşü, çoğunlukla son derece olumlu yönde olmuştur. Bu da öğrencilerin bu hareketten etkilenme düzeylerinin hangi yönde olduğunu gösterebilir.

23. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %4,8'i yanlış cevap verdiğimizde öğretmenimiz “hayır” şeklinde başını arkaya kaldırarak veya sağa sola sallayarak onaylamaz sorusuna

cevap vermemişken, %10,2'si son derece olumsuz %15,6'sı olumsuz bulmuş, %18,6'sı ne olumlu ne olumsuz, %24'ü olumlu, %26,9'u son derece olumlu bulmuştur.

24. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %8,4'ü öğretmenimiz bizleri yüzümüze bakarak dinler sorusuna cevap vermemişken, %4,8'i son derece olumsuz %1,8' i olumsuz bulmuş, %11,4'ü ne olumlu ne olumsuz, %22,2'si olumlu, %51,5'i son derece olumlu bulmuştur. Coğrafya öğretmenin gösterdiği bu harekete yönelik öğrenci görüşü çoğunlukla olumlu yönde olmuştur. Öğretmenin öğrencilerin yüzüne bakarak onları dinleme hareketinin öğrenciyi olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

25. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %9'u öğretmenimiz bizi dinlerken “anlıyorum” veya “devam et” anlamında başını hareket ettirir sorusuna cevap vermemişken, %5,4'ü son derece olumsuz %9'u olumsuz bulmuş, %10,8'i ne olumlu ne olumsuz, %25,1'i olumlu, %40,7'si son derece olumlu bulmuştur. Öğretmenin öğrenciyi dinlediğini ifade eden bu hareketi, öğrenciler çoğunlukla olumlu bulmuştur. Bu da öğrencinin kendisine öğretmen tarafından verilen değeri olumlu bulduğunu gösterebilir.

26. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %6'sı öğretmenimiz düşünceli olduğu zaman gözleri yere çevrilmiş, elleri arkasında bağlı bir konumda hareket eder sorusuna cevap vermemişken, %18,6'sı son derece olumsuz %14,4'ü olumsuz bulmuş, %24,6'sı ne olumlu ne olumsuz, %16,8'i olumlu, %19,8'i son derece olumlu bulmuştur. Öğrencilerin coğrafya öğretmenlerinin göstermiş olduğu bu harekete yönelik görüşlerine verdiği cevaplarda bir yığılma görülmemektedir.

27. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %7,2'si öğretmenimiz kızdığında ellerini göğsünde kavuşturarak kızgınlığını ifade eder sorusuna cevap vermemişken, %23,4'ü son derece olumsuz %15'i olumsuz bulmuş, %22,2'si ne olumlu ne olumsuz, %16,2'si olumlu, %16,2's i son derece olumlu bulmuştur.

28. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %6'sı öğretmenimiz dikkat çekmek istediğinde elindeki kalem ya da benzeri bir nesneyi sert bir hareketle masanın üzerine koyar sorusuna cevap vermemişken, %25,1'i son derece olumsuz %18,6'sı olumsuz bulmuş, %22,2'si ne olumlu ne olumsuz, %14,4'sı olumlu, %13,8'i son derece olumlu bulmuştur.

Tablo 21 Öğrencilere Göre Coğrafya Öğretmenlerinin Beden Dilini Gösterme Sıklığının Yüzdeler ve Frekans Değerleri Tablosu

Sorular	Kayıp		Son Derece Olumsuz		Olumsuz		Ne Olumlu Ne Olumsuz		Olumlu		Son Derece Olumlu		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Fiziki coğrafya konularının anlatımında öğretmenimiz el-kol hareketlerini daha çok kullanır.	9	5,6	1	6	27	16,2	37	22,2	38	22,8	55	32,9	167	100,0
Beşeri coğrafya konularının anlatımında öğretmenimiz yüz hareketlerini daha çok kullanır.	10	6	9	5,4	31	18,6	35	21	35	21	47	28,1	167	100,0
Ülkeler coğrafyası konularını öğretmenimiz anlatırken el-kol hareketlerini daha çok kullanır.	10	6	2	1,2	27	16,2	30	18	46	27,5	52	31,1	167	100,0
Türkiye coğrafyası konularını öğretmenimiz anlatırken ellerini daha çok kullanır.	10	6	7	4,2	25	15	32	19,2	34	20,4	59	35,3	167	100,0
Öğretmenimiz bizimle selamlaşarak derse başlar.	5	3	4	2,4	5	3	13	7,8	19	11,4	121	72,5	167	100,0
Öğretmenimiz, öğrencisinin söylediklerine müdahale etmek istediğinde elini açarak duruşunu yapar.	7	4,2	17	10,2	26	15,6	34	20,4	38	22,8	45	26,9	167	100,0
Öğrencisinin söylediklerini kabul etmediğinde öğretmenimiz, işaret parmağını sağa sola hareket ettirir.	10	6	40	24	30	18	37	22,2	28	16,8	22	13,2	167	100,0

Dikkati ve sessizliği sağlamak amacıyla retmenimiz aramızda dolaşır.	7	4,2	9	5,4	10	6	20	12	38	22,8	83	49,7	167	100,0
retmenimiz, dikkati ve sessizliği sağlamak için bizimle gözle iletişim kurar.	13	7,8	2	1,2	15	9	26	15,6	41	24,6	70	41,9	167	100,0
retmenimiz, dikkati ve sessizliği sağlamak için el kol hareketlerini kullanır.	8	4,8	9	5,4	28	16,8	29	17,4	34	20,4	59	35,3	167	100,0
retmenimiz dersi anlatırken bizimle göz teması kurar.	11	6,6	2	1,2	10	6	7	4,2	41	24,6	96	57,5	167	100,0
Yüz ifadeleri ile retmenimiz hoşnutluğunu belli eder.	10	6	2	1,2	17	10,2	15	9	31	18,6	92	55,1	167	100,0
Yüz ifadeleri ve davranışlarıyla retmenimiz yorgunluğunu belli eder.	9	5,4	42	25,1	25	15	29	17,4	25	15	37	22,2	167	100,0
retmenimiz yüz ifadeleriyle bıkkınlığını belli eder.	11	6,6	53	31,7	28	16,8	20	12	28	16,8	27	16,2	167	100,0
retmenimiz yüz ifadeleriyle düşünceli olduğunu belli eder.	13	7,8	20	12	35	21	40	24	34	20,4	25	15	167	100,0
retmenimiz yüz ifadeleriyle kızgınlığını belli eder.	10	6	14	8,4	28	16,8	35	21	42	25,1	38	22,8	167	100,0
Kızdığında retmenimiz kaşlarını çatar.	7	4,2	33	19,8	38	22,8	36	21,6	24	14,4	29	17,4	167	100,0
retmenimiz bize kızdığında başını sallar.	9	5,4	47	28,1	41	24,6	28	16,8	23	13,8	19	11,4	167	100,0

Öğretmenimiz bize sınırlendiği zaman ani bir hareketle kollarını sallar.	10	6	55	32,9	27	16,2	21	12,6	33	19,8	21	12,6	167	100,0
Bizimle konuşurken öğretmenimiz yakın durmayı tercih eder.	11	6,6	14	8,4	23	13,8	30	18	43	25,7	46	27,5	167	100,0
Öğretmenimiz bizi uyarmak istediğinde bize yaklaşır.	5	3	11	6,6	25	15	41	24,6	46	27,5	39	23,4	167	100,0
Doğru cevap verdiğimizde öğretmenimiz “evet” şeklinde başını öne eğerek onaylar.	3	1,8	14	8,4	8	4,8	22	13,2	38	22,8	82	49,1	167	100,0
Yanlış cevap verdiğimizde öğretmenimiz “hayır” şeklinde başını arkaya kaldırarak veya sağa sola sallayarak onaylamaz.	8	4,8	33	19,8	18	10,8	33	19,8	27	16,2	48	28,7	167	100,0
Öğretmenimiz bizleri yüzümüze bakarak dinler.	8	4,8	12	7,2	8	4,8	19	11,4	25	15	95	56,9	167	100,0
Öğretmenimiz bizi dinlerken “anlıyorum” veya “devam et” anlamında başını hareket ettirir.	4	2,4	20	12	19	11,6	16	9,6	40	24	68	40,7	167	100,0
Öğretmenimiz düşünceli olduğu zaman gözleri yere çevrilmiş, elleri arkasında bağlı bir konumda hareket eder.	7	4,2	53	31,7	28	16,8	35	21	17	10,2	27	16,2	167	100,0
Öğretmenimiz kızdığı anda ellerini göğsünde kavuşturarak kızgınlığını ifade eder.	9	5,4	57	34,1	30	18	34	20,4	13	17,8	24	14,4	167	100,0

Öğretmenimiz dikkat çekmek istediğinde

elindeki kalem ya da benzeri bir nesneyi sert bir hareketle masanın üzerine koyar.

7

4,2

57

34,1

25

15

23

13,8

19

11,4

36

21,6

167

100,0

4.6. Anket Sorularının Yorumlanması:

1. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %5,4'ü fiziki coğrafya konularının anlatımında öğretmenimiz el-kol hareketlerini daha çok kullanır sorusuna cevap vermemişken, %6'sı hiç yapmadığını düşünmektedir ve %16,2'si ara sıra, %22,2'si orta sıklıkta, %22,8'i sık sık, %32,9'u her zaman yaptığını düşünmektedir. Öğrencilerin büyük kısmının bu hareketi olumlu bulduğu görülmüştür. Bu hareketin öğrencileri olumlu etkilediği söylenebilir.

2. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %6'sı beşeri coğrafya konularının anlatımında öğretmenimiz yüz hareketlerini daha çok kullanır sorusuna cevap vermemişken, %5,4'ü hiç yapmadığını düşünmektedir, %18,6'sı ara sıra bulmuş, %21'i orta sıklıkta, %21'i sık sık, %28,1'i her zaman yaptığını düşünmektedir. Öğretmenin göstermiş olduğu bu harekete yönelik öğrenci görüşü, çoğunlukla her zaman gösterdiği yönünde olmuştur.

3. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %6'sı ülkeler coğrafyası konularını öğretmenimiz anlatırken el-kol hareketlerini daha çok kullanır sorusuna cevap vermemişken, %1,2'si hiç yapmadığını düşünmektedir, %16,2'si ara sıra bulmuş, %18'i orta sıklıkta, %27,5'i sık sık, %31,1'i her zaman yaptığını düşünmektedir. Öğretmenin göstermiş olduğu bu harekete yönelik öğrenci görüşleri çoğunlukla her zaman gösterdiği yönünde olmuştur.

4. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %6'sı Türkiye coğrafyası konularını öğretmenimiz anlatırken ellerini daha çok kullanır sorusuna cevap vermemişken, %4,2'si hiç yapmadığını düşünmektedir, %15'i ara sıra bulmuş, %19,2'si orta sıklıkta, %20,4'ü sık sık, %35,3'ü her zaman yaptığını düşünmektedir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu öğretmenlerinin bu hareketi Türkiye coğrafyası konularını anlatırken gösterdiğini belirtmişlerdir.

5. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %3'ü öğretmenimiz bizimle selamlaşarak derse başlar sorusuna cevap vermemişken, %2,4'ü hiç yapmadığını düşünmektedir, %3'ü ara sıra bulmuş, %7,8'i orta sıklıkta, %11,4'ü sık sık, %72,5'si her zaman yaptığını düşünmektedir. Öğrencilerin öğretmenlerinin bu hareketine yönelik görüşleri çoğunlukla her zaman yaptığı yönünde olmuştur.

6. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %4,2'si öğretmenimiz, öğrencisini söylediklerine müdahale etmek istediğinde elini açarak dur işareti yapar sorusuna cevap vermemişken, %10,2'si hiç yapmadığını düşünmektedir, %15,6'sı ara sıra bulmuş, %20,4'ü orta sıklıkta,

%22,8' i sık sık, %26,9'u her zaman yaptığını düşünmektedir. Öğrencilerin çoğunluğu öğretmenlerinin bu hareketi her zaman yaptığı yönünde olmuştur.

7. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %6'sı öğrencisinin söylediklerini kabul etmediğinde öğretmenimiz, işaret parmağını sağa sola hareket ettirir. Sorusuna cevap vermemişken, %24'ü hiç yapmadığını düşünmektedir, %18'si ara sıra bulmuş, %22,2'si orta sıklıkta, %16,8'i sık sık, %13,2'si her zaman yaptığını düşünmektedir.

8. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %4,2'si dikkati ve sessizliği sağlamak amacıyla öğretmenimiz aramızda dolaşır sorusuna cevap vermemişken, %5,4'ü hiç yapmadığını düşünmektedir, %6'sı ara sıra bulmuş, %12'si orta sıklıkta, %22,8'i sık sık, %49,7'si her zaman yaptığını düşünmektedir.

9. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %7,2'si öğretmenimiz, dikkati ve sessizliği sağlamak için bizimle gözle iletişim kurar sorusuna cevap vermemişken, %1,2'si hiç yapmadığını düşünmektedir, %9'u ara sıra bulmuş, %15,6'sı orta sıklıkta, %24,6'sı sık sık, %41,9'si her zaman yaptığını düşünmektedir. %0,6'sı ise birden fazla seçenek işaretlemiştir.

10. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %4,8'i öğretmenimiz, dikkati ve sessizliği sağlamak için el kol hareketlerini kullanır sorusuna cevap vermemişken, %5,4'ü hiç yapmadığını düşünmektedir, %16,8'i ara sıra bulmuş, %17,4'ü orta sıklıkta, %20,4'ü sık sık, %35,3'ü her zaman yaptığını düşünmektedir.

11. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %6,6'sı öğretmenimiz dersi anlatırken bizimle göz teması kurar sorusuna cevap vermemişken, %1,2'si hiç yapmadığını düşünmektedir, %6'sı ara sıra bulmuş, %4,2'si orta sıklıkta, %24,6' s sık sık, %57,5'i her zaman yaptığını düşünmektedir.

12. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %6'sı yüz ifadeleri ile öğretmenimiz hoşnutluğunu belli eder sorusuna cevap vermemişken, %1,2'si hiç yapmadığını düşünmektedir, %10,2'si ara sıra bulmuş, %9'u orta sıklıkta, %18,6'sı sık sık, %55,1'i her zaman yaptığını düşünmektedir.

13. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %5,4'ü yüz ifadeleri ve davranışlarıyla öğretmenimiz yorgunluğunu belli eder sorusuna cevap vermemişken, %25,1'i hiç yapmadığını düşünmektedir, %15'i ara sıra bulmuş, %17,4'ü orta sıklıkta, %15'i sık sık, %22,2'si her zaman yaptığını düşünmektedir.

14. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %6,6'sı öğretmenimiz yüz ifadeleriyle bıkkınlığını belli eder sorusuna cevap vermemişken, %31,7'si hiç yapmadığını düşünmektedir %16,8'i ara sıra bulmuş, %12'i orta sıklıkta, %16,8'i sık sık, %16,2'si her zaman yaptığını düşünmektedir.

15. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %7,8'i öğretmenimiz yüz ifadeleriyle düşünceli olduğunu belli eder sorusuna cevap vermemişken, %12'si hiç yapmadığını düşünmektedir %21'i ara sıra bulmuş, %24'ü orta sıklıkta, %20,4'ü sık sık, %15'i her zaman yaptığını düşünmektedir.

16. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %6'sı öğretmenimiz yüz ifadeleriyle kızgınlığını belli eder sorusuna cevap vermemişken, %8,4'ü hiç yapmadığını düşünmektedir %16,8'i ara sıra bulmuş, %21'i orta sıklıkta, %25,1' i sık sık, %22,8'i her zaman yaptığını düşünmektedir.

17. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %4,2'si kızdığında öğretmenimiz kaşlarını çatar sorusuna cevap vermemişken, %19,8' i hiç yapmadığını düşünmektedir %22,8'i ara sıra bulmuş, %21,6'sı orta sıklıkta, %14,4'ü sık sık, %17,4'ü her zaman yaptığını düşünmektedir.

18. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %5,4'sı öğretmenimiz bize kızdığında başını sallar sorusuna cevap vermemişken, %21,8'i hiç yapmadığını düşünmektedir %24,6'sı ara sıra bulmuş, %16,8'i orta sıklıkta, %13,8'i sık sık, %11,4'ü her zaman yaptığını düşünmektedir.

19. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %6'sı öğretmenimiz bize sinirlendiği zaman ani bir hareketle kollarını sallar sorusuna cevap vermemişken, %32,9'u hiç yapmadığını düşünmektedir %16,2'si ara sıra bulmuş, %12,6'sı orta sıklıkta, %19,8'i sık sık, %12,6'sı her zaman yaptığını düşünmektedir.

20. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %6,6'sı bizimle konuşurken öğretmenimiz yakın durmayı tercih eder sorusuna cevap vermemişken, %8,4'ü hiç yapmadığını düşünmektedir %13,8'i ara sıra bulmuş, %18'i orta sıklıkta, %25,7'si sık sık, %27,5'i her zaman yaptığını düşünmektedir.

21. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %3'ü öğretmenimiz bizi uyarmak istediğinde bize yaklaşır sorusuna cevap vermemişken, %6,6'sı hiç yapmadığını düşünmektedir %15'i ara

sıra bulmuş, %24,6'sı orta sıklıkta, %27,5'ü sık sık, %23,4'ü her zaman yaptığını düşünmektedir.

22. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %1,8'si doğru cevap verdiğimizde öğretmenimiz “evet” şeklinde başını öne eğerek onaylar sorusuna cevap vermemişken, %8,4'ü hiç yapmadığını düşünmektedir %4,8'i ara sıra bulmuş, %13,2'si orta sıklıkta, %22,8'i sık sık, %49,1'i her zaman yaptığını düşünmektedir.

23. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %4,8'i yanlış cevap verdiğimizde öğretmenimiz “hayır” şeklinde başını arkaya kaldırarak veya sağa sola sallayarak onaylamaz sorusuna cevap vermemişken, %19,8'i hiç yapmadığını düşünmektedir %10,8'i ara sıra bulmuş, %19,8'i orta sıklıkta, %16,2'si sık sık, %28,7'si her zaman yaptığını düşünmektedir.

24. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %4,8'ü öğretmenimiz bizleri yüzümüze bakarak dinler sorusuna cevap vermemişken, %7,2'i hiç yapmadığını düşünmektedir %4,8'i ara sıra bulmuş, %11,4'ü orta sıklıkta, %15'i sık sık, %56,9'u her zaman yaptığını düşünmektedir.

25. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %2,4'u öğretmenimiz bizi dinlerken “anlıyorum” veya “devam et” anlamında başını hareket ettirir sorusuna cevap vermemişken, %12'si hiç yapmadığını düşünmektedir %11,4'ü ara sıra bulmuş, %9,6' sı orta sıklıkta, %24'ü sık sık, %40,7'si her zaman yaptığını düşünmektedir.

26. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %4,2'si öğretmenimiz düşünceli olduğu zaman gözleri yere çevrilmiş, elleri arkasında bağlı bir konumda hareket eder sorusuna cevap vermemişken, %31,7'si hiç yapmadığını düşünmektedir %16,8'ü ara sıra bulmuş, %21'i orta sıklıkta, %10,2'si sık sık, %16,2'si her zaman yaptığını düşünmektedir.

27. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %5,4'ü öğretmenimiz kızdığında ellerini göğsünde kavuşturarak kızgınlığını ifade eder sorusuna cevap vermemişken, %34,1'i hiç yapmadığını düşünmektedir %18'i ara sıra bulmuş, %20,4'ü orta sıklıkta, %7,8'i sık sık, %14,4'ü her zaman yaptığını düşünmektedir.

28. Araştırmaya katılan 167 öğrenciden %4,2'si öğretmenimiz dikkat çekmek istediğinde elindeki kalem ya da benzeri bir nesneyi sert bir hareketle masanın üzerine koyar sorusuna cevap vermemişken, %34,1'i hiç yapmadığını düşünmektedir %15'i ara sıra %13,8'i orta sıklıkta, %11,4'ü sık sık, %21,6'sı her zaman yaptığını düşünmektedir.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmaya katılan coğrafya dersi alan lise öğrencilerinin vermiş oldukları cevaplara ait sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar:

Araştırma kapsamında uygulanan anket sonucuna göre elde edilen verilerin analiz edilmesi ile aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

5.1.1. Birinci Alt Amaçlara Yönelik Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf ortamında öğretmenlerin *beden dili* hareketlerine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Öğrencilere göre sınıf ortamında öğretmenlerin *beden dili* hareketlerine ilişkin görüşleri aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 11 Öğrencilerin Sınıf Ortamında Öğretmenlerin Beden Dili Hareketlerine İlişkin Görüşlerine Göre Dağılımları (Beden Dili Hareketleri)

Grup Aralıkları	n	%
Son Derece Olumsuz	25	15
Olumsuz	101	60,5
Ne Olumlu Ne Olumsuz	38	22,8
Kayıp	3	1,8
Toplam	167	100,0

Tablo 11'de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf ortamında coğrafya öğretmenlerin *beden dili* hareketlerine ilişkin görüşleri incelendiğinde öğrencilerin %15'i coğrafya öğretmenlerinin beden dilinden son derece olumsuz etkilenmektedir, %60,5' olumsuz etkilenmektedir, %22,8'i ise ne olumlu ne olumsuz etkilenmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %1,8'i coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerinden etkilenme

derecesi konusunda fikir belirtmemiştir. Öğrencilerin hiçbiri coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerinden olumlu veya son derece olumlu şekilde etkilenmemiştir. Öğrencilerin, öğretmenlerinin beden dili hareketlerinden olumsuz etkilenmeleri öğretmenin kişiliğine ve deneyimine göre değişebilir. Öğrencilerin öğretmenlerinin beden diline yönelik görüşleri, öğrencinin kişiliğine göre de değişkenlik gösterdiği söylenebilir.

5.1.2. İkinci Alt Amaçlara Yönelik Sonuçlar

Öğrencilerin cinsiyetleri coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşlerini etkilemekte midir?

Tablo 13 Öğrencilerin Cinsiyetleriyle Coğrafya Öğretmenlerinin Beden Dili Hareketlerine Yönelik Görüşleri Arasındaki İlişkinin Bağımsız Örnek t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	SH	SD	t	p
Toplam	Kız	105	181,304	35,501	3,464	165	-2,657	.009*
Tutum	Erkek	62	196,129	33,699	4,276			

*p<0,05

Kız ve erkek öğrencilerin coğrafya öğretmenlerinin beden diline hareketlerine yönelik görüşlerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği bağımsız örnek t testi sonucu tespit edilmiştir ($t_{(165)}, p < 0.05$). Cinsiyeti erkek olan öğrencilerin coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşleri ($X_{(ort)} = 196,129$), cinsiyeti kız olan öğrencilerin coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşlerine göre ($X_{(ort)} = 181,304$) daha olumludur.

5.1.3. Üçüncü Alt Amaçlara Yönelik Sonuçlar

Öğrencilerin okudukları sınıf düzeyinin coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik görüşlerini etkilemekte midir?

Tablo 14 Öğrencilerin Okudukları Sınıf Düzeyinin Coğrafya Öğretmenlerinin Beden Dili Hareketlerine Yönelik Görüşleri Arasındaki İlişkinin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

KT	SD	KO	F Değeri	p Değeri
----	----	----	----------	----------

Gruplar arası	7275,415	3	2425,138	1,962	,122*
Gruplar içi	201518,453	163	1236,310		
Toplam	208793.868	166			

*p>0,05

Coğrafya öğrencilerinin okudukları sınıflar, coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılığa sebep olmamıştır ($F_{(3,163)}=1,962, p=0,122>0.05$).

Buna göre öğrencilerin okudukları sınıfların 9. Sınıf, 10. Sınıf, 11. Sınıf, 12. Sınıf olması coğrafya öğretmenlerini beden dili hareketlerine yönelik görüşlerini etkilememiştir.

5.2.Öneriler:

- Bu araştırma doğrultusunda öğrenci-öğretmen iletişiminin coğrafya dersinde daha verimli olması ve konuların beden dili hareketleri ile daha etkili hale getirilmesi için üniversitelerin eğitim fakültelerinin coğrafya öğretmenliği ana bilim dalında öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının beden dili eğitimi konusunda yetiştirilmesine yönelik derslerin konulması gerekmektedir.
- Konuların anlatımında yeteri kadar araç-gerecin bulunmaması ve doğal ortama gidilemediği durumlarda, öğretmenlerin beden dili hareketlerini anlatılan konuya göre öğrencinin anlayabileceği şekilde kullanmaları gerekmektedir. Bunun için de beden dili üzerine bir eğitim almaları için faaliyetlerde bulunulmalıdır.
- Öğrencinin, coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerine yönelik algısının okul türüne göre de değişebildiği görülmüştür. Bu durumun okul türlerine göre öğretmenin, yöneticilerin ve çevrenin okula olan algısında tespit yapılması ve bu doğrultuda önlemlerin alınması gerekmektedir.
- Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yürütülen hizmet içi eğitim kurslarında ve seminer çalışmalarında, coğrafya öğretmenleri beden dillerini etkili bir şekilde kullanmaları konusunda bilgilendirilmeli ayrıca öğrencilerin de beden dilini kullanma konusunda eğitim almaları için uygun olanaklar sağlanmalıdır.
- Araştırma, ortaöğretim coğrafya ders kitabı yazarlarının kitaplarını beden dilinin önemini de göz önünde bulundurarak hazırlamalarını sağlamalıdır.

- Öğretmenler için hazırlanan coğrafya dersi öğretmen kılavuz kitabında öğretmenlere beden dilinin önemini vurgulayan ifadelerin kullanılması doğrultusunda bilgilerin yer alması sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Altıntaş, E. ve Çamur, D. (2001). *Sözsüz iletişim ve beden dili*. Ankara: Nobel.
- Aydın, F. Ocak 2014 tarihinde http://www.turkisstudies.net/Makaleler/1048965049_38Ayd. İnternet sayfasından erişilmiştir.
- Aydın, A. (2012). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem.
- Baş, Ö. (2010). *Öğretmenlerin sınıf içinde kullandığı sözel ifadeler ve sözel olmayan davranışların analizi üzerine nitel bir araştırma*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Başar, H. (2007). *Sınıf yönetimi (öğretmen kitabı)*. İstanbul: Morpa.
- Bağcı, M. (2008). *Öğretmenin beden dilinin öğrenciler tarafından algılanması (Esenler ilçesi örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Baltaş, Z. Ve Baltaş, A. (2007). Beden dili. 3 Ocak 2014 tarihinde <Http://www.tikla.24.de/kitap-Bedenin-dili-iletişim-becerinizin-anahtari-sessiz-diliniz.htm>. internet sayfasından erişilmiştir.
- Babacan, Ç. (2011). *Öğretmenler için beden dili*. Ankara: Elma.
- Cairns, D. (2005). *Body language in the greek and roman worlds*. Distributor İn The United States Of Amarica.
- Civelek, M. (2001). *Sınıf yönetimi*. 3 Ocak 2014 tarihinde <Http://www.rehberlik.biz.tr/dosyalar/kpss/sinif.yonetimi>. Sayfasından erişilmiştir.
- Çelik, E. (2011). *Ortaöğretim coğrafya eğitiminde sınıf yönetimi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çiftınar, B. (2011). *Beden dili*. Bursa: Ekin.
- Dimitrius, J.E. ve Mazarella, M. (2001). *İnsanları okumak* (A. Doğangün, Çev.). İstanbul: Arıtan.
- Durmaz, S. (2007). *Öğretmenlerin sınıf içi iletişim becerilerine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri (Malatya İli Örneği)*. Bilim Uzmanlığı Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Gürüz, D. ve T. Eğinli, A. (2011). *Kişilerarası iletişim*. İstanbul: Nobel.
- Gündüz, Y. (2001). *Öğretmenlerin sınıf yönetimindeki yeterlilikleri*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Göçmenler, H. (2011). *Beden dilinin yabancılara Türkçe öğretiminde etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hogan, H. (2008). *3 saniyede karşınızdaki insanı nasıl anlarsınız?* (S. Yeniçeri, Çev.). İstanbul: Yakamoz.
- Kaya, İ. (2011). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin beden dili hareketlerinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kemaloğlu, K. (2011). *İletişim ve beden dilinin iletişimdeki yer..* İstanbul: Organizasyonel Gelişim Müdürlüğü.
- Kurtoğlu. Y, B. (2008). *Genel liselerde görevli öğretmenlerin sınıf içi davranışlarına*

ilişkin öğrenci algıları (Niğde İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

- Karakaş, Ö., N. (2007). *Kuram ve uygulamada coğrafya eğitimi. Servet Karabağ ve Salih Şahin (Ed.), Coğrafya eğitiminde öğrenme-öğretme süreçleri (s.79).* Ankara: Gazi.
- Karaçalı, A. (2006). Sınıf yönetimini etkileyen fiziksel değişkenlerin değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(1), 145-155.*
- MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi). *Beden Dili. Büro Yönetimi ve Sekreterlik, Ankara, 2008.*
- Özey, R. (2010). *Coğrafya eğitiminde kavram ve değişimler.* Ramazan Özey ve Süleyman İncekara (Ed.), coğrafyada yapılandırmacı yaklaşıma göre öğretmen-öğrenci ilişkisi (s.5). Ankara: Pegem.
- Özçelebi, O. S. (1998). *Konuşmak ve anlaşılacak.* İstanbul: Sita.
- Pease, A. (2003). *Beden dili.* (Y. Özben, Çev.). İstanbul: Rota.
- Pelik, A. (2009). *Etkili bir sınıf yönetimi.* 3 Ocak 2014 tarihinde [Http://www.google.com.tr/=ahmet+pelik+bir+sınıfyönetimi](http://www.google.com.tr/=ahmet+pelik+bir+sınıfyönetimi) sayfasından erişilmiştir.
- Saygın, O. ve Layıcı, S. (2006). *Resimli beden dili.* İstanbul: Bilge.
- Şen, S. (2006). *Sınıf içi iletişimde beden dili (Anadolu otelcilik ve turizm meslek lisesi öğretmenlerinin beden dilini kullanma düzenlerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma).* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şişman, M. ve Turan, S. (2006). *Sınıf yönetimi.* Ankara: Pegem.
- Üstünel, G. (2011). *Etkili iletişim becerileri ve beden dili.* Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Vural, B. (2004). *Yetki, ideal, vizyoner öğretmen.* İstanbul: Hayat.

EKLER

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN, COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNİN BEDEN DİLİ HAREKETLERİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ (ANKET SORULARI)

Değerli öğrenci;

Bu anket, eğitimde coğrafya öğretmenlerinin beden dili hareketlerini kullanmalarına yönelik öğrenci görüşlerinin belirlenmesinde yüksek lisans tezime bilgi toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Formdaki maddelere vereceğiniz cevaplar çalışmaya ve eğitim-öğretim süreçlerine önemli katkılar sağlayacaktır. Anket sonucu elde edilecek veriler sadece araştırmanın amacına yönelik olarak kullanılacak ve kesinlikle gizli kalacaktır. Bu nedenle aşağıdaki bilgileri ve devamında yer alan anketteki ifadeleri içten ve eksiksiz olarak doldurmanız son derece önemlidir.

Ayırdığınız zaman için teşekkür ederim.

Nigar ÇETİN

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi

I. BÖLÜM

Açıklama: Bu bölümde size ilişkin sorular bulunmaktadır. Her bir ifadeyi okuyarak size en uygun olan seçeneğin karşısındaki kutuya (X) işareti koyunuz.

1.Cinsiyetiniz:

1. Kız ( )   2. Erkek ( )

2. Sınıfınız:

9. ( )   10. ( )   11. ( )   12. ( )

3. Öğrenim gördüğünüz lise türü:

Genel Lise ( ) Anadolu Lisesi ( ) Fen Lisesi ( ) Öğretmen Lisesi ( ) Meslek Lisesi ( )

4. Başkalarıyla iletişim kurmada beden dili hareketlerini ne kadar sıklıkla kullanırsınız?

Her zaman ( ) Sık sık ( ) Orta sıklıkta ( ) Ara sıra ( ) Hiç bir zaman ( )

5. Sizinle iletişim kurulurken beden diline dikkat eder misiniz?

Her zaman ( ) Sık sık ( ) Orta sıklıkta ( ) Ara sıra ( ) Hiçbir zaman ( )

II. BÖLÜM

Bu bölümde coğrafya öğretmenlerinin konulara göre beden dilini kullanma dereceleri verilmiştir. Size uygun olan seçeneği belirleyerek bu görüşlere katılma derecenizi işaretleyiniz.

	Sizin Genel Olarak Bu Davranıştan Etkilenme Dereceniz					Coğrafya Öğretmeninizin Bu Davranışı Gösterme Sıklığı				
	1. Son Derece Olumsuz	2. Olumsuz	3. Ne Olumlu Ne Olumsuz	4. Olumlu	5. Son Derece Olumlu	1. Hiç	2. Ara Sıra	3. Orta Sıklıkta	4. Sık Sık	5. Her Zaman
1.Fiziki coğrafya konularının anlatımında öğretmenimiz el-kol hareketlerini daha çok kullanır.										
2.Beşeri coğrafya konularının anlatımında öğretmenimiz yüz hareketlerini daha çok kullanır.										
3. Ülkeler coğrafyası konularını öğretmenimiz anlatırken el-kol hareketlerini daha çok kullanır.										

4. Türkiye coğrafyası konularını öğretmenimiz anlatırken ellerini daha çok kullanır.										
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

III. BÖLÜM

Bu bölümde coğrafya öğretmeninizin sınıfta genel olarak beden dili hareketlerini kullanma dereceleri verilmiştir. Size uygun olan seçeneği belirleyerek bu görüşlere katılma derecenizi işaretleyiniz.

	Sizin Genel Olarak Bu Davranıştan Etkilenme Dereceniz					Coğrafya Öğretmeninizin Bu Davranışı Gösterme Sıklığı				
	1. Son Derece Olumsuz	2. Olumsuz	3. Ne Olumlu Ne Olumsuz	4. Olumlu	5. Son Derece Olumlu	1. Hiç	2. Ara Sıra	3. Orta Sıklıkta	4. Sık Sık	5. Her Zaman
1. Öğretmenimiz bizimle selamlaşarak derse başlar.										
2. Öğretmenimiz, öğrencisinin söylediklerine müdahale etmek istediğinde elini açarak dur işareti yapar.										
3. Öğrencisinin söylediklerini kabul etmediğinde öğretmenimiz, işaret parmağını sağa sola hareket ettirir.										
4. Dikkati ve sessizliği sağlamak amacıyla öğretmenimiz aramızda dolaşır.										
5. Öğretmenimiz, dikkati ve sessizliği sağlamak için bizimle gözle iletişim kurar.										
6. Öğretmenimiz, dikkati ve sessizliği sağlamak için el kol hareketlerini kullanır.										
7. Öğretmenimiz dersi anlatırken bizimle göz teması kurar.										
8. Yüz ifadeleri ile öğretmenimiz hoşnutluğunu belli eder.										
9. Yüz ifadeleri ve davranışlarıyla öğretmenimiz										

yorgunluğunu belli eder.																			
10.Öğretmenimiz yüz ifadeleriyle bıkkınlığını belli eder.																			
11.Öğretmenimiz yüz ifadeleriyle düşünceli olduğunu belli eder.																			
12.Öğretmenimiz yüz ifadeleriyle kızgınlığını belli eder.																			
13.Kızdığında öğretmenimiz kaşlarını çatar.																			
14.Öğretmenimiz bize kızdığında başını sallar.																			
15.Öğretmenimiz bize sinirlendiği zaman ani bir hareketle kollarını sallar.																			
16.Bizimle konuşurken öğretmenimiz yakın durmayı tercih eder.																			
17. Öğretmenimiz bizi uyarmak istediğinde bize yaklaşır.																			
18.Doğru cevap verdiğimizde öğretmenimiz “ evet” şeklinde başını öne eğerek onaylar.																			
19.Yanlış cevap verdiğimizde öğretmenimiz “hayır” şeklinde başını arkaya kaldırarak veya sağa sola sallayarak onaylamaz.																			
20.Öğretmenimiz bizleri yüzümüze bakarak dinler.																			
21.Öğretmenimiz bizi dinlerken “anlıyorum” veya “devam et” anlamında başını hareket ettirir.																			
22. Öğretmenimiz düşünceli olduğu zaman gözleri yere çevrilmiş, elleri arkasında bağlı bir konumda hareket eder.																			
23. Öğretmenimiz kızdığında ellerini göğsünde kavuşturarak kızgınlığını ifade eder.																			
24. Öğretmenimiz dikkat çekmek istediğinde elindeki kalem ya da benzeri bir nesneyi sert bir hareketle masanın üzerine koyar.																			
Konuyla ilgili belirtmek istediğiniz başka görüş ya da önerileriniz varsa lütfen belirtiniz.																			

GAZİ GELECEKTİR...